

I.

ANUARUL

Academiei teologice „Andreiane“ ortodoxe române

în Sibiu

pe anul școlar 1924/1925

Biblioteca Mitropolitană Sibiu
publicat de

Dr. EUSEBIU R. ROȘCA,
rector.

Cuprinsul: 1. Sf. Pavel către Filimon, de Prof. *Nicolae Colan*.
2. Date școlare și din cronica institutului.

SIBIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.
1925.

Sf. Pavel către Filimon.

— Creștinismul și Sclăvia —

I.

Pavel în temnița din Roma.

A doua naștere a lui Onisim.

În încăperea scundă a unei case pleoștite din mahalaua cetății eterne, apostolul neamurilor își petrece zilele de robie ale eroicelor sale bătrânețe. Ierusalimul, care și-a omorât prorocii și a ucis cu pietri pe trimișii lui Dumnezeu; Ierusalimul, care a pironit pe cruce pe Mântuitorul lumii, nu putea pregăti o altă ursită nici pentru Pavel care într'un moment de dumnezeiască iluminare s'a lăpădat de idealul fariseic al părinților săi — și, covârșindu-se de puterea izbăvitoarei Cruci, s'a pus — cu tot entuziasmul sectei care l-a crescut — în slujba lui Hristos cel răstignit, în slujba lui Hristos care-a înviat.

«Trădătorul» trebuia să-și ia pedeapsa cuvenită după «lege». I s'a găsit o vină ca și divinului său învățător. Ca și divinul său învățător a fost dat pe mâna cârmuirii romane sub cuvânt că strică legea «strămoșească» și răsvrătește poporul împotriva Chesarului — spre a fi osândit — în rând cu cei mai strașnici făcători de rele.

Acum e în Roma chesarului al cărui nume îl cheamă în vârtutea drepturilor, pe care i le da cetățenia sa romană. La poartă-i ține straje un ostaș rânduit de «voevodul oastei». E totuși o situație de favoare, întrucât Apostolului i s'a dat voie să locuiască într'o casă închiriată pe propria sa cheltuială, deosebi de tovarășii legați, cu care venise din Ierusalim.

Și casa pleoștită în care soarele cu greu putea pătrunde, se făcu astfel adăpostul luminei celei negrăite,

care, ca un râu de viață, izvora curată și puternică din sufletul iluminat al de două ori robului Pavel. A fost urșită din partea Celui necuprins în gândurile sale, să fie nouă peșteră din Vifleem, la care să se pogoare «cei însetoși după dreptate» și peatra unghiulară a bisericii lui Hristos din metropola lumii romane.

În zilele rânduite și cu îngăduința paznicului împărătesc veneau la Pavel mulți din cei ce prinseseră svonul sosirii sale, «cărora mărturisind le spunea de împărăția lui Dumnezeu, dovedindu-le lor cele pentru Isus, din legea lui Moisi și din proroci, de dimineața până seara» și învățând noroadele «cu toată îndrăsneala, fără opreală». (Fapte 28, 23 și 31)

Și oastea lui creștea din zi în zi. Veneau la el mai ales desmoșteniții veacului acestuia, mulțimea sclavilor pentru cari stăpânii nu aveau decât dispreț și osândă. Veneau la el ca să-i robească lui Hristos-Liberatorul. Căci jugul lui Hristos era ușor și sarcina purtării lui era ușoară. Vestea propoveduirii sale pătrunsese până între zidurile olaturilor împărătești. Lucrul Domnului sporea văzând cu ochii, precum sporea și osârdia și nădejdea neodihnitului său apostol.

Intr'una din zile, iscoditorii ochi ai lui Pavel se opriră asupra unui oaspe nou al casei sale și-a lui Dumnezeu. Figura-i era cunoscută. Il mai văzuse undeva de mult. Își aducea aminte ca prin vis că-l mai întâlnise undeva, în tovărășia unui prietin din îndepărtatele meleaguri ale răsăritului. Dar amintirea nu-l slujea destul și nu-și putu lămurî împrejurările în care-l mai văzuse; nici numele nu i-l putu găci. Privirea lui blândă și iscoditoare însă nu slăbi de loc pe noul oaspe.

În casă erau mulți din ceice veneau să-și ia merinde sufletească dela Pavel. Noul ucenic sta retras mai la oparte, ascultând supus cuvintele de mângâiere și de îndemn ale învățătorului și rugile în psalmi cântați de toată adunarea.

Ceasurile erau înaintate și ucenicii trebuiau să plece pela trebile lor. Inviorați și plini de nădejdi își îndrep-

tară pașii spre ieșire. Numai noul oaspe nu se'ndura să iasă. Zăbovind în urma celorlalți, se apropie de Pavel cu sfiala și smerenia pe care ți-o inspiră totdeauna o taină mare; și vai, ce taină mare-i frământa inima lui Onisim! Căci el era: Onisim, robul lui Filimon din Colose.

Apostolul își aducea aminte acum de acest nenorocit, la care, de sigur, nu se mai gândise de multă vreme. Privirea sa-l îmbrățișă mirată, dar cu atâta bunătate părintească, încât «fugarul» prinse a grăi cu îndrăsneală și a se spovedi cu toată încrederea pe care i-o strecurase în suflet privirea, ca din altă lume, a lui Pavel.

— Viu din Colose. Intrasem în păcat: furasem dela stăpânul meu parale și pietri scumpe. Le-am risipit și temându-mă de strășnicia pedepsei ce m'aștepta, am luat o corabie și am venit la Roma, crezând că în vâltoarea acestei cetăți îndepărtate nime nu-mi va mai da de urmă. Dar cugetul mă mustra și teama de-a fi prins își zidea lăcaș întunecos în sufletul meu. După câteva zile de frământări cumplite, mi-adusei aminte că bunul prietin al stăpânului meu este în Roma. El singur mi-ar putea da o vorbă de mângăiere, un îndemn; el singur m'ar putea scăpa din această stare de osândă a propriei mele conștiințe. El singur ar putea îmblânzi mânia răscolită a stăpânului meu. Mai mult de-atâta, bunătatea și puterea lui duhovnicească ar covârși poate inima stăpânului meu în așa măsură, că m'ar ierta și m'ar slobozi din robie pentru totdeauna. «Sila de ziua de azi și teama de ziua de mâne» și visul slobozeniei mele m'au adus aici.

Pavel îl ascultă cu luare aminte și-l asigură că-l va lua sub scutul autorității sale. Din clipa aceea pacea se sălăslui în sufletul lui Onisim. Rămase la Pavel, fiindu-i de mare ajutor întru toate. Zilnic asculta propoveduirea lui Pavel, care în scurtă vreme îl născu din nou, făcând din Onisim, robul lui Filimon — un rob al lui Hristos.

Intr'o bună zi Pavel își aduse însă aminte de bunul său prietin din Colose. Și se gândi că acesta ar putea afla, unde se găsește Onisim; și prietinia lor s'ar stinge în acea clipă.

Dar chiar și autoritățile romane puteau să dea de urma robului fugit. Mai ales în Roma, unde erau slujbași anume pentru prinderea sclavilor fugiți dela stăpâni. Și neîndurarea lor era groaznică. Soarta robilor prinși era pecetluită.

Pavel se frământă multă vreme, cum ar putea să scape de osândă pe Onisim și să împace în aceeaș vreme și pe Filimon.

Hotărât, vinovatul era Onisim, care căzuse în ispită și neprețuind blândețea creștinească a stăpânului său l-a jefuit pe acesta. Acum însă e și el convertit, e rob al lui Hristos, ca și Filimon. Deci amândoi sânt frați întru Hristos. Și dragostea întru Hristos le împacă pe toate.

Dreptatea cea lumească trimetea pe Onisim la Colose. Iar dreptatea cea dumnezeiască și dragostea întru Hristos trebuia să domolească mânia stăpânului păgubit în averea sa, vătămat în drepturile sale și jignit în inima sa bună. Și astfel «Hristos cel răstignit» i-a descoperit lui Pavel și de astădată calea mântuirii sufletelor.

Învățătorul se hotărî deci să trimită pe Onisim la casa stăpânului său.

— Iată ce m'am gândit, fiule Onisime, — zise el într-o zi. Stăpânul tău te așteaptă în Colose. Să te duci acasă și să-l slujești cu credință — nu de rob ci de frate. Că așa se cade între creștini. El este bun și-ți va iarta greșala. Ca să-ți arete că e bun, el nu-ți va fi de aci înainte stăpân, ci tată. Și tu îi vei fi fiu. Nu te teme de mânia lui. Mânia lui a risipit-o crucea lui Hristos. Și vestea bună a întoarcerii tale la Hristos va sporî și mai mult dragostea lui pentru tine.

Cu mâna mea-i voi scrie eu epistolie, să știe dela mine, că Onisim e în slujba Domnului, c'a lăpădat pe omul cel vechiu al îmboldurilor rele și l-a îmbrăcat pe cel nou, al vieții duhovnicești; ca un părinte te va strânge la sinul său; te va primi cum a primit părintele pe fiul cel perdut, întors la casa părintească.

Cu aceste vorbe Pavel se așeză la masă și-i scrise, cu propria lui mână, lui Filimon, această epistolie:

1. Pavel, legat al lui Isus Hristos, și Timoteiu fratele, lui Filimon, iubitului și împreună lucrătorului nostru.

2. Și Apfiei, surorii noastre, și lui Arhip, împreună luptătorului nostru, și bisericii din casa ta:

3. Dar vouă și pace dela Dumnezeu, Tatăl nostru și dela Domnul Isus Hristos.

4. Mulțumesc Dumnezeului meu, pururea pomenire făcând de tine, în rugăciunile mele.

5. Auzind despre dragostea și credința ta care-o ai către Domnul Isus și către toți sfinții:

6. Ca împărțășirea credinței tale lucrătoare să se facă pentru cunoștința a tot binele ce este între noi, în Hristos.

7. Că bucurie multă și mângăiere am avut pentru dragostea ta, că inimile sfinților s'au odihnit prin tine, frate.

8. Pentru aceea, măcar că întru Hristos multă slobozenie am *a-ți porunci* ție ce se cuvine.

9. Din dragoste mai vârtos *te rog*, eu, bătrânul Pavel iar acum și legat al lui Isus Hristos.

10. Te rog dar pentru Onisim, fiul meu, pe care l-am născut întru legăturile mele.

11. Care ție oarecând netrebnic îți era, iar acum și ție și mie de bună treabă.

12. Ți l-am trimis înapoi, iar tu primește-l ca pe inima mea.

13. Voiam să-l țin la mine, ca să-mi slujească în locul tău întru legăturile evangheliei.

14. Dar fără învoirea ta nimic n'am vrut să fac, pentruca fapta ta cea bună să nu fie ca din silă, ci de bună voie.

15. Că poate de aceea s'a despărțit de tine pentru puțină vreme, ca vecinic să-l ai pre el.

16. De acum nu ca pe un rob, ci mai presus de rob, ca pe un frate iubit, mai ales mie: dar ție cu cât mai vârtos, și după trup, și întru Domnul!

17. Deci de mă ai pe mine prietin primește-l pe el ca pe mine.

18. Iar dacă ți-a făcut nedreptate întru ceva, sau îți este dator, mie să mi-o socotești.

19. Eu, Pavel, am scris cu mâna mea: eu voi plăti, ca să nu spun, că tu cu tine însuși îmi ești dator.

20. Da, frate: să mă folosesc de tine întru Domnul. Odihnește-mi inima întru Domnul.

21. Având nădejde în ascultarea ta am scris ție, știind că și mai presus decât îți zic, vei face.

22. În acelaș timp gătește-te să mă și găzduiești, căci nădăjduesc că prin rugăciunile voastre mă voi dărui vouă.

23. Inchină-se ție Epafras, cel împreună robit cu mine, întru Hristos Isus.

24. Marcu, Aristarh, Dima, Luca, cei împreună lucrători cu mine.

25. Darul Domnului Isus Hristos cu Duhul vostru. Amin.

II.

Introducere.

E cea mai scurtă epistolă din câte ni s'au păstrat dela marele apostol. Această împrejurare explică și faptul că e așezată în canonul Testamentului Nou tocmai la sfârșitul epistolelor pauline. Și cred, că numai aceasta; pentrucă judecată în lumina actualității sale — de atunci și de astăzi — și în lumina importanței ce-o are problema pe care-o atinge, soluționând-o complet, micul bilet de recomandare ar putea ocupa un loc de frunte în rândul cărților Legii celei nouă.

Împrejurarea, care a îndemnat pe Pavel să conceapă acest strălucit monument de literatură creștinească, este următoarea:

Sclavul lui Filimon, un creștin cu stare bună, din Colose (Frigia), a săvârșit un furt¹ în casa stăpânului

¹ Pricina care a îndemnat pe Onisim să fugă din casa stăpânului său nu este indicată direct în epistolă. Totuși ea poate fi găcită cu destulă probabilitate mai ales confruntând versul 18. În orice caz nu poate fi vorba de un tratament rău din partea lui Filimon, care fiind creștin, știa ceeace știau și unii păgâni: că și robul este un om. Va fi auzit acest lucru chiar din gura lui Pavel și va fi căutat, cel puțin în parte, să tragă din el consecvențele morale pentru viață, în special pentru purtarea cu sclavii casei sale.

său și, temându-se de pedeapsă, a fugit la Roma. — Ajun-gând în casa lui Pavel, probabil prin Epafras a fost în-creștinat de acesta (de P.) și trimis înapoi la stăpânul său, Filimon, în Colose, în tovărășia lui Tihic, care tocmai avea să facă acelaș drum pentru a duce o epistolă Co-losenilor. (Col. 4, 7—9) și Efesenilor (Efes. 6 21). Dar Pavel nu putea trimite pe Onisim cu mâna goală, în situația în care se găsea acesta. Deaceea, pentru a-i înlesni reprimirea în casa stăpânului său, îi dădu și un bilet de recomandare.

După obicinuita adresă epistolară (v. 1—3) și după o scurtă dar măgulitoare introducere (v. 4—7) Pavel roagă pe Filimon să ierte pe sclavul Onisim, care s'a căit de fapta sa și să-l reprimească cu toată bunăvoința: nu ca pe un sclav, ci ca pe-un frate în Hristos. Paguba ce i-a pricinuit-o prin furt sau prin lipsa lui de-acasă, s'o treacă pe socoteala lui Pavel, care se obligă să i-o restituie. De altfel apostolul nădăjduiește că va putea veni în curând la Colose, pentru a se convinge de felul în care Filimon i-a ascultat rugămintea (v. 8—22). Până atunci, apostolul îi trimite prietinului său salutări și binecuvân-tare (v. 23—25).

Despre Filimon și Onisim — personagiile princi-pale ale epistolei — avem foarte puține informații. Le scoatem parte din epistolele pauline, parte din tradiția bisericească.

Cel dintâi, Filimon, după tradiție se trăgea din Lao-dicea, dar locuia în Colose. Nu se știe când s'a așezat aici, nici prin ce împrejurare a ajuns să cunoască pe marele apostol. Un lucru e sigur: că a fost încreștinat de Pavel, (vezi Filimon 19). Cum însă Pavel, după pro-pria lui mărturisire (Col. 2; Filimon 5), n'a fost nici-odată în Colose, trebuie să presupunem că convertirea lui Filimon s'a petrecut aiurea, probabil în Efes, un oraș, care nefiind prea îndepărtat de Colose, a putut fi cer-cetat cu destulă ușurință și încă foarte des de cătră Fi-limon. Dacă bunăstarea acestuia se datora îndeletnicirii sale de negustor, ceea ce nu este de loc exclus, atunci presupunerea noastră câștigă caracterul unei quasi-cer-

titudini. Căci de bunăstarea lui Filimon nu e nici o pricină de îndoială, întrucât el avea sclavi și era în stare să-și pună casa la dispoziția comunității, pentru rugăciuni comune și pentru opera de evanghelizare preste tot (Filimon 2). După «Constitutiones apostolicae» 7, 46 Filimon a ajuns chiar episcop al Colosei, iar după «Pseudodorotheus» ar fi ocupat aceeași demnitate bisericească în Gaza. În orice caz a trebuit să aibă un rol destul de important în viața bisericească a vremii sale, pentru că pe timpul lui Teodoret (veacul V.) casa îi era cunoscută încă.

Onisim era născut în Colose (Col. 4, 9). După tradiție (Can. ap. 73 și Constitt. ap. 7, 46) noul rob al lui Hristos a fost așezat de către însuș Pavel episcop peste creștinii din Berea (în Macedonia), iar mai târziu, sub domnia lui Nero, a primit prin moartea sa cununa de mucenic.

Asupra locului și timpului în care a fost scrisă epistola sunt mai multe păreri, cu toatecă epistolele pauline, inclusiv cea către Filimon, ne dau indicații suficiente pentru complecta certitudine în această chestiune. Un lucru este sigur: că apostolul Pavel era prins în momentul scrierii biletului de recomandare cu care ne ocupăm. O spune chiar la începutul epistolei, ca și în versurile 9 și 10, unde vorbește despre convertirea lui Onisim.¹ Dar e întrebarea: care prinsoare trebuie să o înțelegem? Unii s'au gândit la cea din Cesarea. Numai că această ipoteză stă în flagrantă contradicție cu libertatea de care se bucură apostolul în închisoarea din care scrie epistola către Filimon, și de unde nădăjduia să scape în curând (cfr. v. 22). În Cesarea astfel de perspective de eliberare erau de-a dreptul cu neputință, pentru că aici apostolul era în palatul lui Irod sub pază severă, în cătuși, și fără putința de a desfășura o operă misionară, nefiindu-i îngăduit contactul decât cu prietini (cfr. Fapte 23, 35; 24, 23—27; 26, 29—31). Pavel

¹ Scrisoarea a urmat destul de curând după convertirea lui Onisim. Dovadă versul 15.

nu putea nădăjdui să scape din Cesarea, câtă vreme era sub paza lui Felix, care aștepta mită în schimbul eliberării. Iar Pavel, firește, nu se putea gândi la acest gest de lașitate; mai ales că era conștient de nevinovăția sa. După ce locul de procurator a lui Felix a fost ocupat de Porcius Festus, situația i s'a îngreuiat și mai mult prin faptul, că neîncrezându-se în judecata pe care i-o îmbia Festus, a pretins să fie dus la Roma pentru a fi judecat în divanul Chesarului. Ori această pretenție, care s'a și împlinit mai târziu, implica o îndelungată întârziere a cauzei sale, înlăturându-i cu desăvârșire nădejdea grabnicei eliberări, de care vorbește în versul 22 al epistolei către Filimon. Afară de aceasta în prinsoarea din Cesarea Pavel nu era ispitit de gândul de a cerceta din nou comunitățile din Asia Mică și Frigia. Privirea lui era îndreptată spre Roma. În Orient își isprăvisese opera sa de misionar. Dimpotrivă Filipeni 2, 24 e o dovadă, că în prinsoarea din Roma avea intenția să cerceteze din nou Răsăritul.

Roma, nu Cesarea, este deci locul de unde e scrisă epistola către Filimon. Aici a fost apostolul, în prima sa captivitate, aproape slobod locuind într-o casă închiriată pe propria sa cheltuială (Fapte 28, 30) și având deplină libertate să propoveduiască mulțimii care venea la el (Fapte 28, 32) împărăția lui Dumnezeu, «cu toată îndrăzneala, fără opreală» (Fapte 28, 31). La Roma ne duc și indicațiile epistolelor către Coloseni, Filipeni și Efeseni, cari au fost zămislite între împrejurări aproape identice cu epistola către Filimon. Indesebi epistola către Coloseni, care după toată probabilitatea, a fost scrisă chiar în aceeași zi cu epistola către Filimon. În jurul lui Pavel cel prins, sunt aceiași oameni: Timotei, Aristarh, Marcu, Luca, Dima, Tihic și Onisim (Filim. v. 1 și 24; Col. 4, 7 urm.), iar Arhip, împreună lupătorul lui Pavel și Filimon e amintit în amândouă epistolele ca fiind în Colose, (Filim. v. 2 și Col. 4, 17).

Dar să vedem fuga lui Onisim unde era mai avantajoasă? Furtul odată săvârșit, situația pribeagului era nespus de grea. Robii cari, fugind dela stăpâni sau să-

vârșind alte fapte nelegiuite, erau prinși de poliția împărătească, aveau să îndure cele mai grozave pedepse. E destul să amintim în această privință un singur fapt istoric: În anul 61 d. Hristos, deci curând după data la care s'a scris epistola noastră, a fost ucis prefectul Romei, Pedanius Secundus, de unul dintre sclavii săi. Drept pedeapsă au fost osândiți la moarte toți sclavii celui ucis, 400 la număr, cari erau acasă când s'a săvârșit crima; indiferent că erau vinovați sau nu.

Între astfel de împrejurări, de bună seamă Onisim nu se putea gândi la un refugiu într'unul din apropiatele orașe ale Asiei mici sau ale Palestinei, unde risca să fie descoperit fără multă greutate. Teama lui de pedeapsă îi va fi îndreptat pașii mai repede pe valea Lycusului și Meanderului, înspre Efes — drumul îl cunoștea probabil din călătoriile ce le va fi făcut cu stăpânul său — iar de aici cu corabia spre Roma! Metropola lumii de atunci, cu populația ei de o promiscuitate bizară, îi oferea toate perspectivele unui adăpost aproape sigur, cu toate că în Roma o poliție specială («fugitivarii») era încredințată cu urmărirea și prinderea existențelor dubioase, în special a sclavilor evadați. Locul de refugiu al desnădăjduitului Onisim n'a putut fi deci decât Babilonul din Apocalipsă.¹

Arătând acest lucru implicit am fixat cu o foarte mare aproximație și timpul în care s'a scris epistola către Filimon: anii 58/59² cari cuprind răstimpul celei dintâi captivități a apostolului Pavel în Roma.

¹ Unii teologi aduc epistola în legătură cu o problemă prinsoare a apostolului Pavel, în Efes. Temeiul: 2 Cor. 11, 23 Interpretat în lumina contextului însă, versul nu îngăduie o astfel de ipoteză. Aici e vorba de «ostenele», de «bătăi», de «temniță» în general și nu de situația actuală a apostolului. De altfel chiar și W. Luecken, după care înregistrăm această ipoteză, o amintește numai în treacăt, fără să-i dea vr'o importanță — toate dovezile fiind pentru originea romană a epistolei către Filimon.

² La fixarea acestei date s'a ținut seamă de consecințele unei descoperiri nouă: «Inscripția dela Delphi», care schimbă obiceiuita cronologie a epistolelor pauline. (Deissmann, *Paulus, eine kultur- und religionsgeschichte Skizze*, Tübingen, 1911 — Capitolul «Der Prokonsulat des L. Iunius Gallio»).

Epistola către Filimon trebuie considerată drept cea mai sigură proprietate a apostolului Pavel¹. Într'adevăr cine cunoaște cât de puțin personalitatea marelui misionar, tactul său pastoral, deosebita lui atenție chiar și pentru chestiunile, în aparență fără însemnătate, cum e soarta unui sclav, și mai ales cine cunoaște structura și duhul epistolelor pauline, nu se poate îndoi de autenticitatea celei către Filimon. Asta, chiar în lipsa dovezilor istorice! Apocrifele oricât de meșteșugit ar fi alcătuite se tradează. În epistola noastră însă fiecare cuvânt e un argument pentru paternitatea lui Pavel asupra ei.

Cu toate acestea s'au găsit, din cele mai vechi timpuri, tăgăduitori ai autenticității epistolei către Filimon. Li amintește încă fer. Ieronim, în comentarul său la această epistolă. Motivele celor vechi sânt cel puțin naive. Ele au izvorât din preocupări de ordin dogmatic, dintr'o greșită concepție despre epistolele pauline și dintr'o destul de simplistă concepție despre inspirație. Socoteala pe care și o făceau tăgăduitorii vechi ai autenticității epistolei către Filimon este cam aceasta: Epistola e prea scurtă pentru a fi alui Pavel, care-a scris epistola către Romani... și prea... ușurică în comparație cu aceeaș epistolă. Nu cuprinde învățături dogmatice (Ba bine că nu!) Ea tratează o chestiune foarte profană, în orice caz puțin duhovnicească; aranjarea raportului dintre un sclav și stăpânul său — și-apoi ea este adresată unei singure persoane. Prin urmare epistola nu e inspirată; ori chiar dac'ar fi a lui Pavel, nu trebuie luată în canon. Pentru că: «Aut epistolam non esse Pauli, aut etiam, si Pauli sit, nihil habere, quod aedificare nos possit»².

Tuturor acestor critici le răspunde fer. Ieronim, foarte frumos, prin cuvintele: «mihi videtur suam imperitiam prodere». Și le-au răspuns și ceilalți sfinți părinți

¹ Jülicher: Einleitung in das Neue Testament. Fünfte u. sechste Auflage. Tübingen 1906. pag. 112.

² Dr. I. I. van Oosterzee: Die Pastoralbriefe und der Brief an Philimon, Bielefeld und Leipzig 1874 (in Theologisch-homiletisches Bibelwerk von I. P. Lange, XI pag. 156).

și scriitori bis., cari citează epistola fără să aibă un cuvânt împotriva ei, cum sânt sf. *Ignatie, Origen, Tertulian, Eusebie, sf. Ion gură de aur*. Că epistola n'a fost citată mai mult, se datorește faptului că nici chiar bărbații erudiți ai bisericii nu i-au dat o prea mare importanță — firește din pricina scurtimii și a caracterului ei particular. Aderenții școalei tübingeniene, în frunte cu șeful ei F. Chr. Baur care nu recunosc decât patru epistole pauline (Rom. 2 Cor. și Gal.) a contestat și autenticitatea epistolei către Filimon. Argumentul de căpetenie în sprijinul părerii lor nu este nici măcar original. El e o reeditare a unuia dintre vechile argumente pe care ei îl formulează astfel: Epistola caută să soluționeze, în spirit creștin, o problemă abstractă, brodând-o pe fondul unei întâmplări fictive. E vorba de problema sclăviei. Întâmplarea prea seamănă a roman pentru a fi adevărată. Deci ea e o tendențioasă iscodire poetică a unui autor (ucenic?) post-paulin.

Dupăcum vedem, e vechiul cântec al negativiştilor din școala tübingeniană: «istoria e prea frumoasă pentru a se fi întâmplat în realitate și prea plină de înțeles pentru a nu fi poezie!»¹

Romantică va fi ea istoria din epistola către Filimon. Dar într'un anume înțeles romantică e întreaga viață a apostolului Pavel². Nu trebuie să citești decât faptele apo-

¹ Ibid. pag. 156.

² Dealtfel nici istoria profană nu e străină de întâmplări similare! În epistolele lui Plinius Cecilianus Secundus găsim un caz de o surprinzătoare asemănare cu cel din epistola lui Pavel către Filimon: Nu știm din care pricină, unul din sclavii eliberați ai lui Sabinianus, prietenul lui Pliniu, căzuse în disgrația fostului său stăpân. Neputând suporta, moralicește, această stare, disgrațiatul se duce la Pliniu și mărturisindu-și vinovăția, îl roagă să le mijlocească împăcarea. Mișcat de această sinceră spovedanie, Pliniu scrie atunci prietinelui său o epistolă, care dacă n'ar fi fost zămislită câteva decenii după moartea apostolului Pavel, ne-ar ispiți să credem că este mama epistolei către Filimon. Iată un fragment din «biletul de recomandare» al lui Pliniu: «Fostul tău sclav — scrie Pliniu prietinelui său Sabinianus — pe care spusese și că te-ai supărat, a venit la mine și a căzut la picioarele mele, cum cade înaintea ta. S'a rugat mult de mine, (să intervin în favorul lui) și a tăcut mult.. Cu un cuvânt m'a încredințat

stolilor, așa cum le povestește *medicul* Luca (deci, probabil, foarte puțin poet) pentru a te convinge de acest lucru. Și atunci?

Lange are toată dreptatea când zice, nu fără o bună doză de ironie: «dacă această unică epistolă ar fi fost ceva mai ordinară, mai fără importanță, critica ar fi fost de bună seamă mai îndurătoare față de ea»¹ Dar așa... Cât despre problema sclăviei, autorul n'a avut-o în vedere. El a căutat să soluționeze raportul dintre stăpân și sclav într'un caz particular. Atât și nimic mai mult. Dovadă că autorul nu dă în epistolă instrucții categorice, directe, pentru regularea raportului extern nici în acest caz particular. Adevărat că din epistola către Filimon putem scoate multe învățături, ne putem lămuri chiar complet, asupra atitudinii pe care o are creștinismul și în special pe care-a avut-o Pavel față de problema sclăviei.² Dar asta-i cu totul altceva, decât a pune aceste învățături în socoteala directă a autorului și a trage concluzii, fatal greșite, cu privire la autenticitatea epistolei.

Pe cât de paulină apare epistola către Filimon, examinată în lumina cuprinsului ei, pe atât de paulină se dovedește ea și prin tradiție. După ce am văzut, că e amintită de câțiva sfinți părinți și scriitori bisericești

de cânta sa. Intr'adevăr eu cred că s'a îndreptat, pentru că și-a mărturisit greșala. Știu că ești supărat și mai știu că ai tot dreptul să fi supărat; dar blândețea atunci este mai vrednică de laudă, când pricina supărării este mai dreaptă. Ai iubit pe omul (acesta) și sper că-l vei iubi; asta ajunge ca să te lași înduplecat etc.»

Se vede că delicata intervenție a avut rezultatul dorit, căci într'o altă epistolă iată ce-i scrie Pliniu prietenului său: «Bine-ai făcut că, primind scrisorile mele, ai reprimis în casa ta și în inima ta pe robul care odinioară ți-a fost așa de drag. (Fapta) te va bucura, dupăcum mă bucură pe mine: mai întâi pentru că văd că-ți poți stăpâni mânia, apoi pentru că mă prețuești așa de mult încât te supui autorității mele sau te înduri de rugămintea mea» etc. (Plinius, Epist. XI, 24, citat după Lange: Bibelwerk XI, p. 164).

¹ I. P. Lange: Das Apostolische Zeitalter I Pag. 134.

² Vezi considerațiile dela sfârșitul expunerilor noastre.

mai adaogăm că ea e cuprinsă în traducerea siriacă *Peșilo*, în *Itala* și în *Canonul Muratori*. Ba ce e mai mult ea e recunoscută și de *Marcion*¹ care, se știe, a fost așa de zgârcit când și-a alcătuit canonul său, nerecunoscând decât zece epistole pauline.

Astfel stând lucrurile paternitatea apostolului Pavel asupra epistolei către Filimon este indiscutabilă.

III.

Tâlcul epistolei.

După aceste informații introductive, să purcedem la tâlcul mai amănunțit, deși fragmentar, al epistolei, lăsând considerațiile de natură principală cu privire la problema sclăviei în general, ce se desprind din ea, pentru capitolul dela sfârșitul expunerilor noastre.

1. *Pavel, legat al lui Isus Hristos*. Primele cuvinte ale epistolei tradează deosebitul tact pastoral al autorului. Finețea stilistică însă nu se poate înțelege decât din comparația acestor cuvinte cu obicinuita introducere a celorlalte epistole și prin proiectarea acestei comparații pe fondul cazului particular, pe care Pavel avea să-l soluționeze de astădată. Intr'adevăr deastădată Pavel nu se numește *apostol*, ci legat, (*desmos*) al lui Hristos. El nu vrea să facă uz de autoritatea pe care i-o împrumută această misiune a sa (v. 8), ci caută să înduplece pe Filimon mai mult prin argumente de ordin sentimental: în nădejdea, că situația sa de întemnițat pentru opera lui Hristos va mișca inima lui Filimon și-l va determina să-i împlinească rugămintea mai ușor decât *porunca* pe care i-ar putea-o da în vârtutea calității sale de apostol. (Acelaș vers).

— *Și Timotei, fratele*. Ce caută Timotei în această epistolă? Întrebarea și-au pus-o mulți, pentru că amințirea lui Timotei în această bilet, de un caracter așa de particular, așa de intim, li s'a părut multora ciudată. Totuși, ea dovedește deosebita înțelepciune pastorală a

¹ Și Tertulian are tot dreptul să se mire de acest fapt. Adv. Marc. 5, 42.

marelui apostol, care vrea să pună la contribuție toate mijloacele de care dispune, pentru a duce la bună izbândă cauza nefericitului Onisim. Pe timpul, când s'a scris epistola către Filimon, Timotei era cu Pavel, în Roma. El își unește rugămintea cu învățătorul său, crezând că în felul acesta va ușura soarta lui Onisim. Rugămintea *amândurora* avea, fără îndoială, mai multe perspective de reușită. Căci Filimon trebuie să fi cunoscut și pe Timotei; prietinia lor data, probabil, dela convertirea celui dintâi, în Efes. — *Lui Filimon, iubitului și împreună lucrătorului¹ nostru.*

Nu putem preciza motivele cari justifică aceste măgulitoare atribute date principalului adresat al epistolei. Atâta este evident, că între Pavel și Filimon se statorniciseră raporturi de caldă prietinie; dovadă însuși faptul că cel dintâi s'a putut hotări să-i ceară celui de-al doilea sacrificiul care consta în iertarea și reprimirea (poate chiar eliberarea) robului Onisim. Titlul de împreună lucrător și l-a câștigat Filimon prin faptul, că promova opera de evanghelizare a neamurilor prin devotamentul cu care-și punea casa la dispoziția celor dintâi creștini din Colose. Această împrejurare-i împrumută și calitatea unui fel de conducător al comunității. Căci de propovăduire apostolică, directă, din partea lui Filimon nu avem suficiente motive să vorbim. În orice caz, într'un fel sau în altul, se va fi făcut vrednic de aceste atribute de cinste.

2. *Și Apfie, celei iubite².* Apfia era de bună seamă soția lui Filimon, care la rândul ei încă era obligată în felul acesta să pună o vorbă bună pentru Onisim. Nici acest amănunt nu i-a scăpat apostolului.

¹ *Synergō* e tradus în unele ediții românești prin *ajutătorului*, (Vulgata: adjutori). Rău nu este; credem totuși că termenul nostru, de un colorit arhaic, acopere mai desăvârșit înțelesul cuvântului din textul grecesc, care trebuie să aibă prioritate față de cel latin.

² Unele codice au în loc de *agapete* = iubitei, *adelphē* = surorii, ba chiar și amândouă: *adelphē, agapete* = surorii iubite (Vulgata: sorori carissimae = prea iubitei (noastre) surori). E nesigur care e: textul original. Firește, chiar în cazul formei *adelphē* avem să înțelegem soră duhovnicească (în Hristos).

— *Și lui Arhip, împreună luptătorului nostru.* Unii cred că Arhip era fiul lui Filimon. Numai cât după Col. 4, 17 Arhip deținea o slujbă însemnată în comunitatea din Colose (diacon?), slujbă care nu i s'a putut încredința decât în cazul când era mai înaintat în vârstă. Un fiu așa de înaintat în vârstă însă cu greu va fi putut avea Filimon, nefiind bătrân nici el însuși (cel mult de 50 de ani). Cel puțin așa rezultă din versul 9. Mai verosibil este că Arhip a fost un fruntaș al comunității din casa lui Filimon. Pavel i se adresează și lui cu acelaș gând cu care i s'a adresat Apfie: să sprijinească pe Onisim pe lângă stăpânul lui.

— *Și bisericii din casa ta.* Expresia nu ne dă dreptul să ne gândim imediat la întreaga comunitate din Colose; cu atât mai puțin la familia lui Filimon. Confruntând Rom. 16, 5; Col. 4, 15; 1 Cor. 16, 19 — putem scoate fireasca încheiere, că chiar în unul și acelaș oraș, puteau exista mai multe comunități creștine. Locurile de întrunire ale acestor comunități erau casele creștinilor mai înstăriți, cum era Filimon. În acest înțeles trebuie luată și expresia: *kat'oikon soy ekklesia* din versul nostru: bisericii (comunității) din casa ta. Faptul că Pavel se adresează — în această epistolă particulară — întregii comunități din casa lui Filimon, dă și mai multă importanță cazului lui Onisim, împrumutându-i un cadru mai larg. Toți sunt angajați să-și dea concursul la mântuirea noului ostaș a lui Hristos. Iar astfel Filimon, moralicește, e de-adreptul constrâns să dea ascultare rugăminții lui Pavel.

3. *Dar vouă și pace dela Dumnezeu, Tatăl nostru și dela Domnul Isus Hristos.* E cel mai bun lucru ce-l poate dori Pavel prietinelor săi în Hristos: Dar = *hâris* (dela *haïro* = bucurie în viața duhovnicească) și pace = *eirene*, care e rodul darului de sus: liniștea sufletească și seninătatea cu care creștinul trebuie să treacă prin amăgitoarele valuri ale vieții.

4. *Mulțumesc Dumnezeului meu, etc.* Sânt cuvinte măgulitoare pentru Filimon, care de bună seamă se va fi bucurat mult când le-a citit și a aflat că Pavel îi

apreciază în așa măsură devotamentul lui evanghelic. Mulțumind lui Dumnezeu în deosebi pentru credința = *plstin* = cultul pentru Hristos, și pentru dragostea = *agapen* față de frații în credință.

6. Dar odată cu această mulțumire Pavel se roagă și pentruca «*împărtășirea credinței* (lui Filimon) *lucrătoare* = *energes să se facă*. Să nu se manifeste numai în contemplație și cult pasiv, ci să se întrupeze în fapte cari să-i împrumute adevărata ei valoare eternă. Numai această dragoste lucrătoare e și în stare să ducă la desăvârșita cunoaștere (*epignosis* = plena et accurata cognitio) a binelui superior. E minunata idee pe care Pascal o formulează în cuvintele următoare: «Lucrurile omenești trebuie să le cunoști pentru a le iubi, lucrurile dumnezeiești trebuie să le iubești pentru a le cunoaște». Iar aici, firește era vorba de un lucru dumnezeesc, de îndurarea care izvorește din dragostea de Hristos și de evanghelia Lui. Aceeași credință îi unește pe toți; aceeaș dragoste trebuie să-i unească. E o minunată introducere pentru rugămintea pe care Pavel i-o va face lui Filimon, mai jos.

7. Dar înainte de a-i face această rugămintă, Apostolul revine asupra motivelor mulțumirii din v. 4. *Căci bucurie multă și mângâiere am avut pentru dragostea ta, că inimile sfinților s'au odihnit prin tine, frate...* Sprijinul creștinesc pe care-l da Filimon, ca om cu stare, săracilor, ca și bunăvoința laudabilă cu care își punea casa la dispoziția comunității și peste tot râvna cu care promova cauza creștină, i-a umplut inima lui Pavel de bucurie și mângâiere. Pentru situația apostolului întemnițat veștile acestea (aduse poate chiar de către Onisim) au fost un adevărat balsam. De-aci această *măgulitoare* revărsare de recunoștință pentru opera săvârșită de Filimon, pe care-l numește cu atâta duioșie: *frate*. Cuvântul din urmă nu încheie numai fraza, ci e și cel mai expresiv dintre mijloacele, pe cari le întrebuințează într'o iscusită gradație, Apostolul, pentru a mișca pe Filimon și a-l pregăti pentru buna primire a robului său.

8. *Pentru aceea multă slobozenie având în Hristos a-ți porunci ție ceea ce se cuvine.*

9. *Te rog mai vârtos din dragoste, eu Pavel, ca un bătrân ce sânt, iar acum și legat al lui Isus Hristos.* În vârtutea calității sale de apostol chemat al lui Hristos, Pavel ar fi avut dreptul și îndrăzneala să poruncească lui Filimon «ceea ce se cuvine»: moralicește el i-ar fi putut de-a dreptul impune lui Filimon, ca să respecte, creștin, cum se ține, legea creștinească: să ierte pe Onisim și să-l reprimească cu toată dragostea¹. Filimon i-ar fi dat ascultare de bună seamă. Totuși fapta lui cea bună ar fi fost făcută «ca din silă» (vers. 14) și prin aceasta valoarea ei i s'ar fi micșorat.

El roagă deci mai vârtos din dragoste, pentruca «dragostea creștină să-și sărbătorească un triumf în cauza lui Onisim»². Trei sânt motivele subiective, pe cari Pavel le aruncă în cumpăna rugăminții sale și cu cari vrea să emoționeze pe prietinel său Filimon: a) *Pavel*: acest singur cuvânt spunea așa de mult! Pavel, pe care tu-l cunoști așa de bine și căruia îi datorești așa de mult — pe tine însuți: vers 19 — el îți scrie! b). «În afară de aceasta *un bătrân* = *presbyter*, al cărui cuvânt se cuvine să fie ascultat cu blândețe și bunăvoință, nu respins așa la repezeală»³. c) *Un legat al lui Isus Hristos*, a cărei stare sufletească s'ar ușura și reconforta așa de mult, prin îndurarea lui Filimon! Iată deci magica cheie cu care apostolul vrea să descuie sufletul lui Filimon, să-i îmblânzească mânia și să-l împace cu Onisim: Bătrânul Pavel,⁴ care suferă lanțuri pentru dragostea lui Hristos, te roagă...

¹ Căci după evanghelie nu este osebite între rob și slobod.

² Belser: *Einleitung in das Neue Testament*, Freiburg im Breisgau, 1905, pag. 523.

³ Dr. Oestersee: *Op. cit.* pag. 161.

⁴ Textul grecesc (după Nestle: *Novum Testamentum Graece et latine*, Stuttgart, 1918) zice: *dià ten agápen málloŋ parakalo, toioyŋtos on hos Paulos: presbytēs*. Unii leagă pe *toioyŋtos* de Filimon. Vulgata încă traduce: *propter caritatem magis obsecro*, cum sis talis, ut Paulus senex. Numai cât textul grecesc trebuie să aibă întâietatea și aici față de cel latinesc. (Cuvintele:

Cine ar putea rezista rugăminții adresate în felul acesta?

10. *Te rog dar pentru Onisim.* Repetirea lui *parakaló* = (te) rog, încă nu este lipsită de efect, mai ales că de astădată acest cuvânt e legat de însuși numele celui pentru care e scrisă întreaga scrisoare. *Fiul meu, pe care l-am născut întru legăturile mele.* Onisim nu mai e un simplu rob fugar, ci e fiul lui Pavel, fiul lui sufletesc, pe care l-a născut în închisoare. E vorba de convertirea lui Onisim. Onisim cel vechiu a murit. La Filimon se întoarce un nou Onisim.

11. *Care ție oarecând netrebnic îți era, iară acum și ție și mie de bună treabă.* Cine citește aici textul grecesc, observă numai decât că e vorba de un foarte iscusit și plin de înțeles joc de cuvinte. *Onesimos* înseamnă folositor, «de treabă». Ori Onisim numai folositor și «de treabă» nu i-a fost lui Filimon. Indesebi prin ultima sa faptă și-a făcut numele de rușine. De-acî înainte însă lucrurile se schimbă, căci Onisim nu-l va mai sluji din frică de rob, ci din dragoste fiască. Dacă până acum a fost netrebnic și față de stăpânul său legal (trupesc), acum e de mare folos nu numai acestuia, ci și lui Pavel, căruia se vede că până a fost în Roma i-a fost de toată mîna.

12. *Ți l-am trimis înapoi, iar tu primește-l ca pe inima mea.* «Fiul meu», «inima mea» sînt predicatele cele mai măgulitoare și mai semnificative, pe cari i le dă Pavel lui Onisim și cari tradează nemărginita dragoste a apostolului pentru robul convertit. Dacă acesta este «fiul», ba însăși inima acestuia, Filimon va trebui să-l primească, de bună seamă, cum l-ar primi pe apo-

Paylos presbyteres și *desmios* nu sînt relative față de *toioutos* ci apozitionale. O astfel de legătură, pe lîngă faptul că ar sta într-o oarecare contradicție cu datele indicate în studiul meu (vezi pag. 18 cu privire la vârsta lui Pavel și Filimon), ar slăbi și efectul cuvintelor, cari ar trebui interpretate, în cazul prim, cam în felul următor: Eu Pavel, ca unul care sînt bătrîn ca și tine, nu-ți poruncesc, ci te rog. Îți vorbesc, cum se cade să vorbească între ei niște bătrîni. Bătrîni nu-și pot porunci unul altuia, ci se înțeleg dela egal la egal. Evident, factorul emotiv a rugăminții lui Pavel ar fi slăbit printr-o astfel de interpretare.

stolul însuș. O mai caldă, mai irezistibilă recomandare nu poate zămisli o inimă iubitoare!

13. *Voiam să-l țin la mine, ca să-mi slujească, în locul tău, întru legăturile evangheliei.* Căci devotamentul lui fără margini mi-ar fi fost de neprețuit folos întru propoveduirea evangheliei pentru care sufer temniță. M'ar fi slujit cu credința cu care numai tu a-i fi în stare să mă slujești. Știu că nici așa nu te-ai fi supărat.

14. *Dar fără sfatul tău nimic n'am vru! să fac pentruca fapta ta cea bună să nu fie ca din slă, ci de bună voie.* Apostolul nu vrea să pună pe prietinel său în fața unui fapt împlinit, ci din libera lui voință vrea să-i dea prilej pentru iertarea (eliberarea?) lui Onisim.

15. *Căci poate de aceea s'a despărțit de tine pentru puțină vreme, pentruca vecinic să-l aibi pe el.* Intr'adevăr cine știe, dacă însăși providința divină n'a vrut să despartă pe Onisim vremelnice, de stăpânul său, pentru a i-l reda pentru totdeauna — nu ca rob, ci ca frate! Apostolul o spune ipotetic; în fond însă crede cu toată puterea sufletului său, că mântuirea lui Onisim (și trupească și sufletească) este opera providinței divine. E cea mai strălucită realizare a psalmului din Rom. 11, 33:

«O adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu!

«Cât de necercate sânt judecățile Lui!»

16. *De-acum nu ca pe-un rob, ci mai presus de rob, ca pe-un frate iubit, mai ales mie, dar ție cu cât mai vărtos și după trup și întru Domnul!* Evident Pavel nu pledează aici pentru eliberarea formală a lui Onisim. Dar îi atrage atenția lui Filimon asupra unui lucru: dacă înțelepciunea cea negrăită a lui Dumnezeu a adus pe acest rob la limanul mântuirii, făcând din el un frate iubit al lui Pavel, căruia-i aparține în vărtutea renașterii (încrăstînării) sale sufletești, cu atât mai vărtos se cade să-l primească ca pe-un frate el, Filimon, căruia-i aparține și după trup (după legile lumesti). În rezumat: Onisim e un om nou, un creștin, deci un frate; datoria lui Filimon e să-l primească ținând seamă

de noua stare de lucruri. Altfel și-ar desminți propriul său creștinism.

17. *Deci de mă ai pe mine părtaș, primește-l pe el ca pe mine.* Imi închipui, zice Pavel, ce bucurie te-ar cuprinde, dacă fără de veste te-ai pomeni cu mine în casa ta! Revederea noastră ar fi prilejul unei fericiri fără seamăn. Ei bine, cum te-ai bucura de sosirea mea, așa să te bucuri de reîntoarcerea lui Onisim — fiul meu, inima mea. Primește-l cum m'ai primi pe mine însumi; cum și-a primit părintele din parabola Mântuitorului pe fiul său pierdut, care s'a căit de faptele sale ceie rele și s'a reîntors la casa părintească.

18. *Iar dacă ți-a făcut nedreptate întru ceva sau îți este dator, mie să mi-o socotești.* Ceeace apostolul știe, cu toată certitudinea, o spune ipoletic, cu o urbanitate atică, pentruca astfel să înlăture din capul locului orice piedică din calea unei bune primiri a lui Onisim. Căci e în afară de orice îndoială că robul nostru a ajuns pe drumuri din pricina unui furt pe care-l va fi săvârșit în casa stăpânului său. Pavel însă face făgăduința solemnă că-i va întoarce lui Filimon toată paguba pe care o va fi suferit prin furtul sau fuga lui Onisim.

19. *Eu, Pavel, am scris cu mâna mea¹: eu voi plăti, ca să nu mai spun, că tu cu tine însuși îmi ești dator.* Duiosia și extraordinarul spirit de sacrificiu care se desprinde din aceste cuvinte — nu e lipsită nici de seninătatea unei glume, pe care-o face Pavel; firește foarte discret.

— Iată, iubite Filimoane: scrisoarea aceasta s'o consideri drept poliță, iscălită de mine, prin care mă oblig să plătesc toată datoria lui Onisim. Asta, cu toatecă,

¹ Pavel ave obiceiul să-și dicteze epistolele, [vezi Rom. 16; 22]. Altul le scria. Salutările însă și iscălitura o scria de obicei cu propria sa mână. Așa va fi făcut și cu acest prilej: Când va fi ajuns cu dictatul la versul 19, va fi luat condeiul din mâna ajutorului său și va fi scris cu propria sa mână versul cu făgăduința solemnă. Eu însă cred, că dată fiind scurtimea ca și caracterul intim al acestui bilet, a fost scris în întregime, de Pavel. Firește, dovedi nu se poate acest lucru — foarte probabil însă este.

rămână vorba între noi, polița cu suma ce mi-o datorezi tu (e vorba de sufletul tău însuși) e ceva mai încărcată decât aceasta pe care-o iscălesc eu acum. Deci dacă ar fi să facem lichidarea datoriilor noastre reciproce, tare mă tem că te-ai scoate încă dator.

Ei bine, cu toate acestea, îți făgăduiesc, că-ți voi întoarce tot — pentru Onisim.

Gluma e minunată. Ea va fi făcut și pe Filimon să zimbească. Pavel a intercalat-o firește în firma convingere, că lucrurile nu vor ajunge la această contabilitate.

20. *Da, frate: eu vreau să mă folosesc de tine întru Domnul. Odihnește-mi inima întru Hristos.*¹ Gluma de o finețe extraordinară sfârșește în versul 20: Cu toate că lichidând datoriile de cari am vorbit mai sus câștigat ar fi Pavel, el nu vrea câștig material, ci vrea bucurie, folos creștinesc — întru Domnul. Această bucurie i-o poate face Filimon, împlinindu-i dorința, primind cu toată dragostea pe robul fugar, a cărui soarte neliniștește mult pe apostol.

21. *Având nădejde în ascultarea ta am scris ție, știind, că și mai presus decât îți scriu vei face.* Încheierea e magistrală — ca fond și ca expresie deopotrivă. Ceeace a spus numai în treacăt mai înainte, chiar de mai multe ori, acum o spune verde: nu se îndoiește deloc de marinimia lui Filimon; dimpotrivă e convins că va face mai mult decât i se cere. Probabil Pavel vizează, foarte discret, eliberarea formală a lui Onisim, fapt care — cel puțin după tradiție — s'a și împlinit.

22. *În același timp gătește-mi gazdă* (pregătește-te să mă găzduiești), *căci nădăjduesc că prin rugăciunile voastre mă voi dărui vouă.* De încheiere apostolul îi trimite lui Filimon o veste plăcută: nădejdea grabnicei revederi. Această veste încă va promova, indirect, cauza lui Onisim, întrucât e exclus ca stăpânul acestuia să aștepte pe Pavel — fără să-i fi împlinit rugămintea. În caz contrar însă cu atât mai mare va fi bucuria casei! Ea nici nu va întârzia, căci apostolul nădăjduește ca

¹ În unele manuscrise: *en Kyrio*=în Domnul.

prin rugăciunile comunității creștine, care se aduna în casa lui Filimon, Dumnezeu se va îndura și-l va izbăvi de cătușile romane.

Prin cuvintele «mă voi dărui vouă» Pavel tradează o foarte potențată conștiință a apostolicității sale: Scăparea lui din închisoare va fi un dar dela Dumnezeu, spre fericirea creștinilor din Colose.

23. *Inchină-se ție Epafras cel împreună cu mine robii întru Isus Hristos.*

24. *Marcu, Aristarh, Dima, Luca, împreună lucrătorii mei.*

Inchinăciunea e adresată personal lui Filimon.

25. *Darul Domnului nostru Isus Hristos* însă e chemat să se pogoare asupra tuturor «sfinților» din casa lui.

Salutările din partea tovarășilor întru apostolie ai lui Pavel (aceiași ca și în Col. 4, 10—14, afară de Isus Iustus, care se vede că întâmplător nu era de față) au indirect și scopul de a arăta că și ei se unesc cu Pavel în rugămintea, pe care i-a adresat-o acesta lui Filimon. E bine să reliefăm acest lucru, pentru că el formează ultima mărturie despre inepuizabila bogăție de elemente utilizate de marele păstor sufletească în interesul cauzei pe care-o apără în scurta sa capo d'operă de cugetare și simțire creștinească.

IV.

Creștinismul și sclăvia.

În partea introductivă a studiului nostru am arătat că școala teologică dela Tübingen neagă autenticitatea epistolei către Filimon, găsind că ea ar fi un simplu produs literar, a cărei geneză trebuie căutată în tendința unui autor post-paulin de a regula o problemă de natură sociologică: atitudinea creștinismului față de sclăvie. Am arătat mai departe subiectivismul evident al acestei teorii și, implicit, caducitatea ei. Apostolul Pavel n'a vrut prin epistola către Filimon, decât să rezolve, în spirit creștinesc, un caz particular de conflict între un

rob și stăpânul lui. Realitatea istorică a cazului e mai presus de orice îndoială.

Acum, e cu totul altă întrebare, dacă din felul în care e soluționat acest caz special, ne putem face o idee principială despre atitudinea creștinismului față de problema sclăviei în special și față de problema socială peste tot.

Idealul evangheliei lui Hristos este împărăția lui Dumnezeu; un ideal de natură pur spirituală. Mijloacele de realizare ale acestui ideal trebuie să fie, implicit, de aceeași natură.

«Împărăția lui Dumnezeu nu vine cu semne din afară; nici nu poți zice: iată aici, sau iată acolo este; împărăția lui Dumnezeu e înlăuntrul vostru».

Întreaga predică a Mântuitorului nu face decât să desvoalte, să lămurească această axiomă fundamentală.

Evanghelia lui Isus nu e creația unei mișcări sociale, n'a fost zămislită dintr'o luptă de clasă, nici nu vrea s'o creieze; ea nu e legată nici direct nici indirect de vre-o tulburare a societății antice.¹

Adevărat că Mântuitorul s'a adresat mai ales celor mici și apăsăți, desmoșteniților lumii acesteia și n'a avut vr'o deosebită simpatie față de societatea înaltă — cărturarii și fariseii — a vremii sale. Dar tot atât de adevărat este că în întreaga literatură a misionarismului bisericii creștine din antichitate nu găsim o singură urmă

¹ Troeltsch: die Soziallehren der christlichen Kirchen, Tübingen 1919, p. 15—16.

Accentuăm acest lucru mai ales împotriva lui Pöhlmann (Geschichte d. antiken Sozialismus u. Kommunismus 1893/1901) și Kautsky (Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen I, 1895) cari au căutat să explice geneza creștinismului ca un rezultat al frământărilor sociale și al tendințelor comuniste din timpul imperiului roman, ca un strigăt de des-nădejde al înflămânzitei masse proletare. Teoria e greșită din temelie, dupăcum așa de strălucit o arată Troeltsch în cartea sa citată de noi, pentrucă ea pornește dintr'o absolut falsă concepție a ideii despre împărăția lui Dumnezeu, care fiind o idee prin excelență religioasă-etică, nu poate fi pusă în funcție de contingențele vieții sociale. — «Împărăția mea nu este din lumea aceasta». (Ioan)

despre problema socială,¹ așa cum se pune astăzi. În centrul ei sta peste tot problemele mântuirii sufletului, probleme cari nu cunosc deosebire de clase. Dimpotrivă acestea se topecs totdeauna în idealul mântuirii sufletești și al vieții de veci.²

Afară de aceea pe vremea împărăției romane nici nu pare a fi existat un proletariat propriu zis. Ori chiar dacă a existat, creștinismul n'a pătruns în mijlocul lui (în cazărmile de sclavi). În deosebi în Răsărit nu³.

Tot așa de șubredă este teoria lui Kalthoff (Die Entstehung des Christentums 1905) și a altora cari cred că creștinismul s'a născut din contactul filozofiei stoice cu cluburile comuniste din antichitatea târzie. Ea a fost răsturnată complect de cătră învățatul Overbeck (în opera sa «Studien zur Geschichte der alten Kirche» 1875). El arată că sclavii stăpânilor necreștini nu puteau fi primiți într'o comunitate creștină decât cu învoirea acestora, adică a stăpânilor. Asta pentru a preveni orice năvală a doritorilor de emancipare socială și politică (pag. 188 și 202). Mai mult decât atâta: Biserica însăși a avut uneori sclavi, pe cari, formal, nu i-a eliberat: În cadrul bisericii și al evangheliei lui Hristos sclăvia a fost învinsă dinlăuntru în afară, întrucât stăpân și sclav de o potrivă erau robi ai lui Hristos⁴. Din punct de vedere religios se bucurau de drepturi egale. Sclavii puteau ocupa și cele mai înalte slujbe bisericești. (Dovada, poate, chiar istoria vieții lui Onisim).

Simpatia Mântuitorului față de cei săraci și năcăjiți (indeosebi la ev. Luca) e totuși foarte explicabilă. Ea izvorește din incontestabilul adevăr că bogăția și bunăstarea materială peste tot, *de obicei* abate pe om dela preocupările unei vieți duhovnicești superioare și dela urmărirea unor idealuri de o valoare permanentă. Căci:

¹ Baumgarten: Bergpredigt und Kultur der Gegenwart. Tübingen 1921, p. 14.

² Baumgarten, Op. cit. p. 12.

³ Baumgarten Op. cit. p. 13.

⁴ Troeltsch, Op. cit. pag. 19.

«Unde este comoara voastră, acolo este și inima voastră» (Mat. 6, 21; Luca 12, 34). Tot acest adevăr incontestabil a zămislit și pesimista reflexie a Mântuitorului:

«Cât de anevoie vor intra în împărăția lui Dumnezeu ceice au avuții. Că mai lesne este a trece cămila prin urechile acului, decât bogatul a intra în împărăția lui Dumnezeu!» (Luca 18, 24—25; Marcu 10, 22—25; Mat. 19, 23—24).

Cu neputință nu-i este însă nici bogatului să intre în împărăția lui Dumnezeu (Marcu 10, 27) dacă nu este subjugat, rob al acestei bogății; dacă dimpotrivă o pune în slujba ajutorării celor săraci.

Dar dupăcum, *principial*, bogatul nu este exclus dela fericirea vecinică, tot așa nici sărăcia, prin ea însăși, nu face pe cineva *necon condiționat* părtaș al împărăției lui Dumnezeu.

«Predica lui Isus nu e ascetică; îi lipsește orice tendință de a coborî viața trupească și plăcerea *ca atare*, precum și de a preamări sărăcia, pentru ea însăși. Dar ordinea socială și munca prețuesc numai în măsura în care peste tot sânt necesare vieții; ele înșile nu au o valoare etică. Aici zace deosebirea dintre concepția populară orientală față de trebuințele unei culturi superioare; aici vorbește radicalismul religios, care nu e în stare să recunoască o valoare lucrurilor, cari nu se rapoartă direct la viața religioasă. Predica lui Isus e mai de grabă eroică decât ascetică. Ea-și temperează eroismul numai prin «slăbiciunea» încrederii religioase în Dumnezeu și a credinței în iertare, nu însă prin compromisuri cu postulatele vieții lumești și ale «naturii lucrurilor». Din această împrejurare trebuie înțeleasă atitudinea ei față de stat, societate, muncă, proprietate etc.»¹

Ceeace însemnează că ea trebuie să fie indiferentă și să nu vadă în aceste instituții nici valori permanente, nici lucruri cari singure îmbunătățesc viața. Ei îi lipsește orice program direct de înnoire socială, orice interes de

¹ Troeltsch: Op. cit. pag. 45.

promovare a culturii sociale, politice și iuridice. În locul lui stă însă postulatul pregătirii pentru venirea împărăției lui Dumnezeu, prin împărțășirea religioasă a dragoștei și a muncii sfințitoare, în cadrul orânduieilor lumești existente. Dar nici această împărăție nu va aduce o nouă orânduire socială, o nouă orânduire a statului, a societății, a familiei, întemeiată de Dumnezeu, instituții cari atunci nici nu vor exista¹ (cfr. Mat. 22, 30: «Că la înviere nici se însoară nici se mărită, ci ca îngerii lui Dumnezeu în cer sânt»).

Pauperismul reprezentat mai ales de evanghelistul Luca și promovat de biserică și de împrejurări istorice până la excesele franciscanismului, poate izvorî și din urmărirea metodică a idealului evanghelic, dar și din înțelegerea greșită a acestuia, prin generalizarea și dogmatizarea falsă a unor exemple și parabole ale căror elemente au fost luate din anumite împrejurări de viață patriarhală.

Dacă Mântuitorul ar fi trăit mai târziu, într'unul din marile orașe ale Occidentului, de bună seamă ar fi vorbit altfel și în alte pilde luate din viață și ar fi poetizat El dumnezeieștile sale învățături. Dar dupăcum nu ne este îngăduit să dogmatizăm exemplele luate din viața patriarhală a Orientului, tot așa nu ne-ar fi permis să dăm prin ipoteză o valoare absolută, să interpretăm literal, exemplele luate din complexa viață culturală a orașelor mondiale. Vorba apostolului Pavel rămâne pentru vecii vecilor o călăuză nesmintită: «Litera omoară, iar duhul face viu». (2 Cor. 3, 6).

Ceace s'a spus despre raportul evangheliei lui Hristos față de viața economică se poate spune și despre raportul ei față de celelalte laturi ale vieții sociale: viața familială, politică, culturală etc.

Evanghelia lui Hristos nu e în funcție de considerații de natură sociologică. Ea este prin excelență de natură religioasă, etică. Prin urmare idealul ei nu se

¹ Baumgarten op. cit. pag. 19.

realizează prin orânduirea vieții externe, prin legiferarea raporturilor sociale dintre oameni, — în orice caz nu în primul rând prin acestea — ci prin înnoirea sufletească, individuală, a fiecărui om. Iar unicul mijloc pentru această înnoire, care e menită să schimbe fața lumii, este cel indicat prin «porunca cea mare» a Mântuitorului. (Mat. 22, 37—38). Căci:

«De-aș grăi în limbile îngerești
[și omenești, iar dragoste nu am,
Făcutu-m'am aramă suhătoare
Și chimval răsunător.

Și de-aș avea prorocie
Și de-aș ști toate tainele și toată știința,
Și de-aș avea toată credința,
[cât să mut și munții, și dragoste nu am,
Nici un folos nu-mi este.

Și de-aș împărți toată averea mea
Și de-aș da trupul meu să-l arză,
Și dragoste nu am,
Nici un folos nu-mi este.

Dragostea îndelung rabdă,
Se milostivește;
Dragostea nu pismuește,
Dragostea nu se semește,
Nu se trufește;

Nu se poartă cu necuviință,
Nu caută ale sale,
Nu se întărită,
Nu gândește răul;

Nu se bucură de nedreptate,
Ci se bucură de adevăr;

Toate le sufer,
Toate le crede,
Toate le nădăjduiește,
Toate le rabdă.

Dragostea niciodată nu cade!

(1 Cor. 13, 1—8).

Iată pricina pentru care evanghelia Mântuitorului tinde să realizeze marea reformă a vieții umane *dinlăuntru în afară* și nu invers, cum vrea să facă acest lucru sociologia modernă.

Să vedem acum, după aceste considerații preliminare, care este atitudinea apostolului Pavel față de instituția sclăviei și cum rezolvă el, practic, cazul sclavului Onisim.

Pavel e un spirit ponderat. Aproape Antipodul lui Petru. Cel dintâi urcă muntele idealului creștin, pe drumul mai lung și mai greu, dar mai sigur. Cel din urmă vrând să-și scurteze uneori drumul și să-și micșoreze sarcina, o mai ia pe poteci, mai cade în prăpăstii, se scoală, cade, iar se scoală...

Pavel a fost un creștin desăvârșit și un conștient cetățean roman. Nu s'a sustras nici unei îndatoriri pe care i-o impunea chemarea sa de apostol al lui Hristos. Dar și-a împlinit și obligațiile față de stat și societate, dupăcum n'a renunțat nici la drepturile pe cari i le da cetățenia sa romană.

În viața politică era deci omul legalității: «Toată suflarea să se supună stăpânirilor mai înalte; că nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu și stăpânirile cari sânt, dela Dumnezeu sânt rânduite. Pentru aceea celce se împotrivesc stăpânirii, rânduielii lui Dumnezeu se împotrivesc, etc.» (Rom. 13, 1 urm.)

Pavel sfătuia deci pe învățăceii săi să se supună stăpânirii — chiar dacă aceasta nu era o stăpânire ideală, cum ar fi vrut-o el (dovadă acelaș capitol al ep.

cătră Romani). În ordinea socială el era acelaș om al legii.

✠ Sub raport juridic recunoștea deci și instituția sclăviei. Dar el o desființa prin ideia evanghelică a dragostei creștine, care sta la temelia doctrinei sale cu privire la raportul dintre sclav și stăpân.

«Fiecare întru chemarea care s'a chemat, întru aceea să rămâe. Rob ești chemat? Nu te griji; ci deși poți să fi slobod, mai mult te supune. Că celce este chemat întru Domnul rob, slobod Domnului este; așisderea și celce este chemat slobod, rob este lui Hristos. Cu preț sunteți cumpărați; nu vă faceți robi oamenilor». (1 Cor. 7, 20—23).

Pavel formula în aceste cuvinte paradoxale atitudinea Bisericii universale față de problema sclăviei. De aceea nu ne mirăm dacă în repetite rânduri a fost acuzată că nu s'a identificat cu tendințele de emancipare ale sclavilor (și ale femeii). Această acuză nu poate fi totuși decât rezultatul unei judecăți superficiale. Căci tocmai în indiferentismul aproape ostentativ al Bisericii față de *formele* externe, vecinic schimbăcioase, ale vieții stă puterea ei și a creștinismului peste tot. Să ne închipuim ce s'ar fi ales de evanghelia Mântuitorului, dacă ea ar fi fost pusă în directă funcție de frământările sociale ale vremii! «Vestea nouă» ar fi stârnit poate o răscoală a sclavilor în plus, dar ar fi fost stinsă pentru totdeauna, ori cel puțin pentru multă vreme — odată cu înăbușirea acestei răscoale.

«Dar evanghelia nici n'are nimic, în mod direct, cu problema socială; ea vrea să fie o nouă *religie* și o nouă comunitate *morală* a fraților uniți în credință, nu o nouă orânduire a raporturilor sociale externe. Ea stă pe temelia principală a schimbării și a înnoirii dinlăuntru în afară, nu dinafară în lăuntru; ea poruncește cu o nesmintită încredere: faceți pe oameni buni și liberi în viața lor spirituală, și raporturile (externe) se vor schimba, vor trebui să se schimbe. Ea nu urmărește nivelarea inegalităților sociale existente, dar aduce, în cadrul acestor

inegalități o nouă viață în care vechile conflicte dispar. În aparență e foarte conservatoare, dar ea se razimă pe o radicală libertate religioasă, care se ridică mult peste toate valorile sociale ale umanității. Iată de ce în ultima analiză, chiar și achizițiile de emancipare modernă își au rădăcina în pământul sfințit prin cultura evangheliei. Căci nu este o întâmplare că tocmai popoarele creștine au fost cele dintâi cari au desființat instituția sclăviei...

Pavel are vrednicia istorică de a nu fi îndrumat evanghelia în alvia pripitelor frământări sociale, ci în a unei lente evoluții istorice — din lăuntru în afară.» ¹

— În cazul nostru, legea civilă îi poruncește să trimită pe Onisim îndărăt la stăpânul său. Dar prin îndrumările pe cari i le dă lui Filimon, prin rugămintea pe cari i-o adresează acestuia ca să-l primească pe Onisim cu dragostea de care e vrednic *un frate* în Hristos — Pavel desființează de fapt raportul de drept dintre stăpân și slugă, dintre domn și sclav. Astfel, cu toate că Onisim rămâne, formal, robul lui Filimon, în fond abizul care-i despărția până acuma e închis: dragostea creștină a săvârșit minunea pe care, singură, nici o legislație lumească n'o putea săvârși.

Epistola către Filimon e cel mai strălucit exemplu de felul în care marele apostol Pavel a știut să concilieze ordinea socială existentă cu postulatele evangheliei lui Hristos. Ea este o capodeoperă de tact pastoral, de înțelepciune apostolică, din care se desprinde luminos marele adevăr, că în fond: *desăvârșita iubire creștinească și sclăvia se exclud.*

«Dragostea înlătură monstruoasa instituție. Tocmai în această tratare a problemei sclăviei se vedește încontestabila autenticitate a epistolei; ca în 1 Cor. 7, 21, se respectă și aici raporturile sociale externe și se evită știrbirea violentă a dreptului civil; în același timp se indică însă și drumul ce duce peste prăpastia instituției din lumea veche. Tocmai deaceia epistola către Fili-

¹ W. Busset: Der erste Brief an die Korinther (in Joh. Weiss: Die Schriften des Neuen Testaments, II, Göttingen 1917, pag. 105).

mon poate fi considerată drept unul dintre cele dintâi manifeste pentru ștergerea sclăviei, drept preludiul acelu sistem plin de înțelepciune, prin care Biserica creștină a realizat și realizează încă și astăzi fără revoluție o minunată evoluție ¹.

Prof. N. Colan.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

¹ Keppler: Die Sklavenfrage im NT. (Tüb. Quartalschr. 1891, pag. 218 urm.).

I.

Date școlare.

Statul personal al corpului profesoral.

1. *Eusebiu R. Roșca*, doctor în drepturi, arhimandrit, profesor și director definitiv. Ani de serviciu 31, ca director 30.

2. *Aurel Crăciunescu*, doctor în teologie, protoiereu, profesor ordinar definitiv. Ani de serviciu 22.

3. *Vasile Lazarescu*¹, doctor în teologie, profesor provizor. Ani de serviciu 5.

4. *Ilie Beleuță*, absolvent de facultatea teologică, presbiter, profesor ordinar definitiv. Ani de serviciu 4.

5. *Nicolae Colan*, licențiat în litere, profesor ordinar definitiv. Ani de serviciu 3.

6. *Grigorie I. Cristescu*, doctor în teologie și licențiat în litere. Econom-Stavrofor, profesor provizor. Ani de serviciu 1.

7. *Ieronim Grovu*, econom și spiritual. Ani de serviciu 5.

8. *Dr. Iosif Hradil*, prefect. Ani de serviciu 1.

9. *Dr. N. Ittu*, medicul institutului. Ani de serviciu 15. Ca profesori suplinitori au funcționat:

1. *Nicolae Terchilă*, doctor în filozofie.

2. *Candid Popa*, subrevizor în județul Sibiu.

3. *Nicolae Topolog*, paroh în Turnișor.

Tot la acest loc se observă, că preotul Alexandru Popa, delegat din partea Ministerului ca conferențiar pentru apicultură, cu studenții din cursul al IV-lea, în 4, 5 și 18 Martie 1925, în fiecare zi câte 2 ore, a ținut instrucție teoretică, iar în 26 Martie, 15 Maiu și 4 Iunie 1925 instrucție practică.

Activitatea literară

a membrilor corpului profesoral în decursul anului școlar 1924/25.

1. Rectorul Dr. Eusebiu R. Roșca, în 2 Februarie 1925 a ținut o conferință la școala militară infanterie «Principele Carol» de

¹ Până la 31 Octombrie 1924.

aici din Sibiu, la care au asistat toți elevii și membrii corpului profesoral, în frunte cu distinsul comandant al școalei, colonelul Christea Vasilescu.

2. *Dr. Gr. Cristescu*, preot-profesor, a tipărit 3 lucrări: *«Fapte și Orientări creștine»*; *«La cine ne vom duce»* și *«Pro-povădaiți evanghelia»*, și a ținut următoarele 7 conferințe:

1. Personalitatea creștină în viața noastră națională.
2. Conștiința creștină în fața conflictelor sociale ale vremii.
3. Suveranitatea idealului creștin în concepția vieții sociale.
4. Esența culturii privită în lumina Evangheliei.
5. Pseudo-știință și Ateism estetic.
6. Cu Mântuitorul printre meseriași.
7. Iubirea creștină lămurită lângă crucea Mântuitorului.

INSTRUCȚIUNEA.

Cursul I.

1. *Arheologia biblică*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.

2. *Isagogia*. Introducerea în cărțile T. V., 3 ore pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.

3. *Exegeza*, T. V., 4 ore pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.

4. *Ermineutica biblică*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Colan.

5. *Istoria bisericească universală*, până la 1054, 4 ore pe săptămână, prof. I. Beleuță.

6. *Psihologia și Logica*, 4 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

7. *Introducerea în filozofie*, 2 ore pe săptămână, până în 31 Octomvrie, prof. Dr. V. Lazarescu, iar începând din 16 Februarie Dr. N. Terchilă.

8. *Literatura română*, 2 ore pe săptămână, prof. N. Colan.

9. *Limba ebraică*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu curs II, prof. Dr. A. Crăciunescu.

10. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.

11. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.

12. *Muzica vocală*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Topolog.

13. *Seminar biblic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu curs II, prof. Dr. A. Crăciunescu.

Cursul II.

1. *Isagogia*. Introducerea în cărțile T. N., 3 ore pe săptămână, prof. N. Colan.

2. *Exegeza*, T. V., 2 ore pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.

3. *Exegeza*, T. N., 3 ore pe săptămână, prof. N. Colan.

4. *Istoria bisericească universală*, dela 1054 până în prezent, 4 ore pe săptămână, prof. I. Beleuță.

5. *Istoria bisericii ort. române*, 3 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul III, prof. I. Beleuță.

6. *Patrologia și Patristica*, 2 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul III, prof. I. Beleuță.

7. *Didactica și Metodica*, 4 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

8. *Limba ebraică*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul I, prof. Dr. A. Crăciunescu.

9. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.

10. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.

11. *Muzica vocală*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Topolog.

12. *Seminar biblic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul I, prof. Dr. A. Crăciunescu.

13. *Seminar istoric*, 1 oră pe săptămână, prof. I. Beleuță.

Cursul III.

1. *Exegeza*, T. N., 3 ore pe săptămână, prof. N. Colan.

2. *Teologia fundamentală*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. V. Lazarescu, până la 31 Octomvrie 1924.

3. *Teologia Morală*, 6 ore pe săptămână, profesor Dr. Gr. Cristescu.

4. *Catehetica teoretică*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. Gr. Cristescu.

5. *Omiletica teoretică*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.

6. *Pedagogia și Istoria pedagogiei*, 4 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul IV, prof. Dr. N. Terchilă.

7. *Istoria bisericii ort. române*, 3 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul II, prof. I. Beleuță.

8. *Patrologia și Patristica*, 2 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul II, prof. I. Beleuță.

9. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.
10. *Tipic*, 1 ora pe săptămână, prof. C. Popa.
11. *Muzica vocală*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Topolog.
12. *Seminar dogmatic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul IV, prof. Dr. V. Lazarescu, până la 31 Octomvrie 1924.
13. *Seminar biblic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul IV, prof. N. Colan.
14. *Seminar moral*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul IV, prof. Dr. Gr. Cristescu.

Cursul IV.

1. *Exegeza*, T. N., 2 ore pe săptămână, prof. N. Colan.
2. *Teologia dogmatică*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. V. Lazarescu, până la 31 Octomvrie 1924, iar începând din 3 Martie 1925, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
3. *Teologia pastorală*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. E. Roșca.
4. *Liturgica*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. E. Roșca.
5. *Omiletica practică*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. A. Crăciunescu.
6. *Catehetica practică*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. Gr. Cristescu.
7. *Sectele (Misiuni interne)*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. V. Lazarescu până la 31 Octomvrie 1924, iar începând din 3 Martie 1925, prof. Dr. I. Hradil.
8. *Sociologia*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. Gr. Cristescu.
9. *Pedagogia și Istoria pedagogiei*, 4 ore pe săptămână, laolaltă cu cursul III, prof. Dr. N. Terchilă.
10. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.
11. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.
12. *Muzica vocală*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Topolog.
13. *Seminar biblic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu cursul III, prof. N. Colan.
14. *Seminar dogmatic*, 1 oră pe săptămână, laolaltă cu curs III, prof. Dr. V. Lazarescu, până la 31 Octomvrie 1924.
15. *Seminar practică*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. E. Roșca.

Instrucțiunea în cântările corale s'a făcut în cadrul orelor de instrucțiune din Cântările bisericești și Muzica vocală.

Impărțirea obiectelor de învățământ între profesori se face evidentă și în următorul

Conspect tabelaric.

Nr. curent	Numele profesorului	A propus obiectele de învățământ	În cursul	Nr. orelor pe săptămână		
				Din obiectele de învățământ în special	Total	Nota
1	Dr. E. Roșca	Pastorala Liturgica Seminar practic	IV IV IV	2 3 1	6	
2	Dr. Aurel Crăciunescu	Arheologia biblică Intr. în cărțile T. V. Exegeza T. V. dto Omiletica teoretică „ practică Limba ebraică Seminar biblic	I I I II III IV I—II I—II	2 3 4 2 2 1 1 1	16	
3	Dr. V. Lazarescu ¹	Introd. în filozofie Teol. fundamentală „ dogmatică Secte Seminar dogmatic	I III IV IV III-IV	2 2 3 2 1	10	
4	I. Beleuță	Istoria bis. univers. dto Ist. bis. ort. române Patrologia și Patrist. Seminar istoric	I II II-III II-III II	4 4 3 2 1	14	
5	N. Colan	Ermineutica bibl. Literatura română Intr. în cărțile T. N. Exegeza T. N. dto dto Seminar biblic	I I II II III IV III-IV	1 2 3 3 3 2 1	15	

¹ Până la 31 Octomvrie 1924.

Nr. curent	Numele profesorului	A propus obiectele de învățământ	În cursul	Nr. orelor pe săptămână		
				Din obiectele de învățământ în special	Total	Notă
6	Dr. Gr. Cristescu ¹	Teologia morală Catehetica teoret. " pract. Sociologia Seminar moral	III III IV IV III-IV	6 2 2 2 1	13	
7	Dr. N. Terchilă ²	Introd. în filozofie Psihol. și Logica Didactica și Met. Ped. și Ist. pedagog.	I I II III-IV	2 4 4 4	14	
7	C. Popa ³	Cântări bisericești dto dto dto Tipic. dto dto dto	I II III IV I II III IV	2 2 2 2 1 1 1 1	12	
9	N. Topolog ³	Muzica vocală dto dto dto	I II III IV	1 1 1 1	4	
10	Dr. I. Hradil ⁴	Teologia dogmat. — Sectele	IV IV	2 2	4	

¹ Începând din 30 Septembrie (13 Octombrie) 1924. ² Începând din 16 Februarie 1925. ³ Începând 5/18 Septembrie 1924. ⁴ Începând din 3 Martie 1925.

Conspectul studenților înscriși pe anul școlar 1924/25.

Cursul I.

1. Eugen Alexandrescu din Măciuca.	18. Victor Indreiu din Tebea.
2. Aurel Benția din Hurez.	19. Silviu Josan din Brâznic.
3. Rosalim Boca din Merghindeal.	20. Ioan Lăncrănjan din Sebeșul sășesc.
4. Ioan Brote din Rășinari.	21. Laurențiu Moldovan din Crăciunelul de sus.
5. Sabin Bunea din Almașul mic.	22. Laurențiu Neagu din Proștea.
6. Ioan Cărpinișan din Răchita.	23. Virgil Oprișa din Tebea.
7. Traian Ciocănelea din Făgăraș.	24. Pompiliu Radu din Tărtăria de jos.
8. Ionel Cocan din Mândra.	25. Aurel Raita din Șona.
9. Iosif Comșa din Toarcia.	26. Romul Scrobote din Almașul mare Suseni.
10. Sabin Dobre din Mașca.	27. Gheorghe Sebeșan ¹ din Deva.
11. Gheorghe Enescu din Peștera.	28. Ioan Stroia ¹ din Ludișor.
12. Isaia Enescu din Șimon.	29. Petru Târziu din Almașul mare Brădet.
13. Alexandru Florea din Cărăstău.	30. Cornel Timariu din Bărești.
14. Miron Florea din Cornățel.	31. Emil Todea din Almașul mic.
15. Victor Folea din Mândra.	32. Pascu Trif din Glod.
16. Tiberiu Hertioagă din Daia săsească.	33. Iosif Vințan din Săcărâmb.
17. Nic. Ilea din Topârcea.	

Cursul II.

1. Mateiu Bălănoiu din Căzănești.	5. Dumitru Ciuchendea din Șugag.
2. Nicodim Borza din Ormindea.	6. Cornel Crucin din Brad.
3. Ioan Brânzea din Brașov.	7. Nicolae David din Răchita.
4. Spiridon Căndea din Bogata Olteană.	8. Vasile Dobrin din Arpașul de jos.

¹ A părăsit institutul.

9. Petru Fan din Santohalm.	13. Nicolae Opriș din Dridif.
10. Romul Iacob din Gu-
rasada.	14. Nicolae Popoviciu din
Biertan.
11. Victor Stancu Marin din
Ilimbav.	15. Traian Popoviciu din Si-
biel.
12. Ieronim Morariu din Hun-
dorf.	16. Aurel Scutea din Păucea.
	17. Gheorghe Secașiu din
Răhău.

Cursul III.

1. Dumitru Achimescu din
Stignița.	5. Nicolae Suciu din Zlaști.
2. Ilarion Felea din Valea-
Brad.	6. Inocențiu Tiruța din Ra-
poltul mare.
3. Ioan Popoviciu din Ruși.	7. Eugen Uieșiu din Streiu-
Sângeorgiu.
4. Ioan Rusu din Hundorf.	

Cursul IV.

1. Pavel Alisie din Loman.	10. Augustin Pop din Bosna.
2. Nicolae Bălăban din Al-
țina.	11. Moise Popoviciu din Gân-
ța.
3. Ioan Circov din Dimitrie ¹	12. Ioan Roman din Co-
vrăgiu.
4. Andreiu Cuznețov din
Cruglăi ¹ .	13. Olimpiu Russu din Sita-
Buzău.
5. Ioan Dinu din Săcădate.	14. Predan Socaciu din Cioara
de jos.
6. Ieronim Dumitrescu din
Ticușul rom.	15. Adrian Ungur din Rea.
7. Ioachim Evi din Cioara
de jos.	16. Gheorghe Zemora din
Sebeșel.
8. Ioan Isacu din Topârcea.	
9. Toma Neamțu din Dobra.	

Au fost înmatriculați în cursul:

I		33
II		17
III		7
IV		16
Total		73

¹ Rusia.

Conspect tabelaric

după protopresbiterate despre studenții din arhidieceză
rămași până la finea anului.

Nr. crt.	Protopresbiteratul	Cursul				No t ă
		I	II	III	IV	
1	Agnita	3	1	—	1	
2	Avrig	—	1	—	1	
3	Băița	—	1	—	—	
4	Bran	2	—	—	—	
5	Brașov	—	1	—	—	
6	Cohalm	—	1	—	1	
7	Deva	1	1	—	—	
8	Dobra	1	—	—	1	
9	Făgăraș	2	1	—	—	
10	Geoagiu	5	—	1	—	
11	Hațeg	1	—	1	3	
12	Hunedoara	—	—	1	—	
13	Ilia	—	1	—	—	
14	Jiu	—	—	—	—	
15	Mediaș	—	1	—	—	
16	Mercurea	—	—	—	—	
17	Oltul	3	—	—	—	
18	Oltuz	—	—	—	1	
19	Orăștie	—	—	—	—	
20	Săliște	1	1	—	1	
21	Sebeș	3	3	—	4	
22	Sfântul-Gheorghe	—	—	—	—	
23	Sibiu	2	—	1	—	
24	Sighișoara	2	—	—	—	
25	Târnava	1	—	—	—	
26	Târnava-mare	—	2	1	—	
27	Zarand	3	1	1	—	

Conspect

despre poziția socială a părinților studenților rămași până la finea anului.

Nr. curent	Cursul	Preoți	Învățători	Secretari com.	Funcționari	Comercianți	Meseriași	Economi	Notă
1	I.	8	3	1	—	—	—	19	
2	II.	4	1	—	—	—	2	10	
3	III.	2	—	—	—	—	—	5	
4	IV.	4	1	—	—	—	—	9	
	Total . .	18	5	1	—	—	2	43	

Starea mijloacelor de învățământ.

Biblioteca institutului și în acest an școlar s'a augmentat, parte prin cărți cumpărate, parte prin cărți donate.

Donațiunile de cărți se fac evidente în următoarele:

a) Academia română:

1. Piscul Crășani, de Ioan Andrieșescu.
2. Câteva observațiuni privitoare la Navigabilitatea gurilor Dunării, de Dr. Gr. Antipa.
3. Contribuții la diagnosticul și combaterea cancerului, de Dr. Victor Babeș.
4. Epidemiile din Transilvania și comparația lor cu epidemiile celorlalte provincii românești în 1921, studiate de Dr. Sabin Manuilă, comunicare făcută de Dr. Victor Babeș.
5. Asistența copiilor la sân, prin azilele transilvănene în era românească, în comparație cu cea dinaintea războiului, studiată de Dr. G. Popovici, comunicare făcută de Dr. Victor Babeș.
6. Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu, de G. Bogdan-Duică.
7. O operă de mare valoare, de I. A. Brătescu-Voinești.
8. Elementul slav în dialectul aromân și
9. Meglenoromânii I Istoria și graiul lor, de Th. Capidan.
10. Dimitrie Cantemir în Rusia, de Ștefan Cioban.

11. Contribuțiune la climatologia Iașilor II, de G. Gr. Gheorghiu, profesor în Iași.
12. Despre Negru-Vodă, de Ioan C. Filitti.
13. Comemorația lui Iules Michelet.
14. Note Polone și
15. Un cioban dascăl din epoca de tranziție a culturii noastre, de N. Iorga.
16. Despre lucrul apostolesc al lui Coresi dela 1563, de Constantin I. Karadja.
17. Eutomologia medicală, de Dr. N. Leon.
18. Romantich Italieni și Români, de Alexandru Marcu.
19. Iniințarea Mitropoliilor în țara Românească și în Moldova, și
20. Viața și opera lui Santiago Ramon y Cajal, de G. Marinescu.
21. Tratamentul cărbunelui prin doze massive de ser anti-carbonos pe cale intravenoasă, de Dr. Aurel Nitzulescu.
22. Așezările omenști din Câmpia română la mijlocul și la sfârșitul sec. XIX, de Vintilă Mihăilescu.
23. Leopardi ela Spagna Affundi, de Ramiro Ortiz.
24. Corespondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein 1746—1768, publicată de Zenovie Păclișanu.
25. Pământul, după credințele poporului român, publicație postumă, de Tudor Pamfilie.
26. Doi luceferi răătăcitori, Gheorghe Șincai și Samuil Micu Klein, de Dr. Iacob Radu.
27. Andreiu Bârseanu și Naționalismul, discurs rostit la 9 Iunie 1924 în ședința solemnă, sub prezidenția de onoare a Maj. Sale Regelui, de C. Rădulescu Motru, cu răspunsul dlui Dimitrie Gusti.
28. Climatografia Câmpiei dintre râul Olt și râul Argeș, de Iulian Rick, prof. de Geografie.
29. Un fragment de *ANKY00Σ* funerar atic de marmură, și
30. Memnon, titularul decretului de onoare Atenian I. G. II 2 I 356, de Teofil Sauciuc-Săveanu.
31. Compania creștinilor în contra lui Sinan Pașa din 1595 și
32. Pribegia lui Grigorascu Vodă prin Ungaria și aiurea (1664—1672), de Dr. Andrei Veress, profesor.

33. Analele. Tomul XLIV. Ședințele din 1923—1924.

34. Analele Academiei române 1908—1920. Indice alfabetic al cuprinsului volumelor XXXI—XL.

b) Universitatea din Cluj:

Anuarul institutului de istorie națională, publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș, profesori de Istoria Românilor la universitate. Membri ai Academiei Române.

c) Universitatea din Iași:

Annales scientifiques de l'université de Iassy, Tome XIII I-er et II-ème fascicules. Inedit 1924.

d) Dr. Eusebiu R. Roșca, rectorul institutului:

«Telegraful Român» pe anul 1924.

e) Dela autori:

1. «Avram Iancu», comunicare făcută în ședința Academiei române la 8 Iunie 1924 de I. Lupaș, prof. univ., membru al Academiei române.

2. «Afurisirea lui Moise Nicoară», de R. S. Molin.

Tuturor donatorilor li se exprimă adânc simțita mulțumită.

Starea bibliotecii la încheierea anului școlar a fost:

		opuri în vol.	
Grupa	I. Teologie	513 „	688
„	II. Filozofie și Pedagogie	37 „	40
„	III. Limbă și Literatură	73 „	78
„	IV. Istorie și Geografie	154 „	249
„	V. Matematici și Științe naturale	3 „	3
„	VI. Agricultură, Industrie și Comerț	1 „	1
„	VII. Iurisprudență	56 „	103
„	VIII. Prot. sinodului și congresului	10 „	42
„	IX. Enciclopedie	16 „	52
„	X. Diverse	128 „	258

Analele Academiei române:

		opuri în vol.	
I.	Memoriile secțiunii științifice	12 „	12
II.	„ „ literare	9 „	9
III.	„ „ istorice	16 „	16
IV.	„ „ administrative	20 „	20
V.	Publicațiunile fondului «Adamachi»	3 „	3
VI.	Discursuri de recepție	29 „	29
VII.	Studii și cercetări	3 „	3

Întreținerea studenților și ajutoare.

Toți studenții au fost provăzuți în institut cu cele necesare de întreținere, afară de îmbrăcăminte și spălatul schimburilor, solvind taxa de 2000 Lei, conform decisului Preaveneratului Consistor arhidiecezan din 11 Aprilie 1925 Nr. 4060.

Alimentarea și peste tot întreținerea studenților s'a făcut în regia proprie a Preaveneratului Consistor.

Toți studenții din arhidieceză au fost împărțâșiți din partea înaltului guvern câte cu o bursă de 850 Lei, iar studentul din cursul al IV-lea Augustin Pop din dieceza Vadului, Feleacului și Clujului, cu o bursă de 800 Lei.

Pentru a se veni într'ajutor studenților săraci, dar diligenți și cu conduită bună, — cum s'a urmat până inclusive în anul școlar 1918/19, — și în acest an școlar, s'a conferit burse din fondurile arhidiecezane studenților:

1. Miron Florea din cursul I din fund. «Ioan Hannia» Lei 80.—
2. Nicolae Popoviciu „ II „ „ «Nicolae Vlad» „ 500.—
3. Gheorghe Seacășiu „ II „ „ «Miron Romanul» „ 500.—
4. Ioan Dinu „ IV „ „ «Peiovici» „ 100.—

II.

Date din cronica institutului.

Prin decisul Preaveneratului Consistor din 2/15 Septemvrie 1924 Nr. 8236 Plen., Dr. Grigorie I. Cristescu, profesorul dela seminarul teologic din Craiova, a fost instituit de profesor pentru catedra Teologia morală, iar prin decisul din 10 Februarie 1925 Nr. 1631 Bis., candidatul Dr. Nicolae Terchilă a fost însărcinat cu propunerea obiectelor de învățământ Psihologia, Didactica și Metodica, Pedagogia și Istoria pedagogiei și Introducerea în filozofie.

Profesorul Dr. Vasile Lazarescu, renunțând la postul de profesor, la 31 Octomvrie 1924, și-a sistat funcțiunea de profesor.

La 1 Septemvrie st. n. 1924 a intrat în vigoare Regulamentul votat în ședința Preaveneratului Sinod arhidiecezan dela 25 Aprilie (8 Maiu) 1924 prin concluzul Nr. 78, organizându-se institutul cu 4 cursuri și cu titlul de Academie, și astfel studenții

primiți în anul școlar 1921/2, în acest an școlar sunt absolvenți de 4 cursuri.

Marele arhiepiscop și mitropolit *Andrelu* baron de *Șaguna*, încă în Sinodul din 1850 a făcut inițiativa, ca din partea statului, Eparhiei să i se dea «un fond de ajutor, sau în bani gata sau, în bunuri nemiscătoare, din care să se poată sistematiza niște lefi potrivite, atât pentru episcopul diecezan, dignitarii eparhiali și personalul cancelariei diecezane, cât și pentru preoțimea eparhială». «Mai încolo să se aplacideze pentru văduvele și orfanii preoților o penzie, după analogia celorlalți oficiali ai statului» iar în un «Memoriu» specifică trebuințele ce ar fi să se deie din partea statului pentru susținerea institutului teologic-pedagogic, contemplând încă atunci pentru secțiunea teologică 4 cursuri.

Pentru organizarea secțiunii teologice cu 4 cursuri a militat și corpul profesoral în proiectul de regulament, votat de Sinodul arhiepiscopesc din 1908, prin concluzul Nr. 90, care a fost în vigoare până la 31 August 1924, dar aceasta propunere nu s'a primit¹.

Vizitarea institutului.

În 1 Decembrie 1924 a vizitat institutul licențiatul în teologie Herman Neandra, secretarul arhiepiscopiei din Suedia.

Ședințe ale consiliului corpului profesoral

s'au ținut 20, dintre cari 12 ordinare și 8 extraordinare.

Starea morală.

Datorințelor creștinești au satisfăcut studenții prin participarea în zilele de peste săptămână la utrenie, Sâmbăta și în zilele premergătoare sărbătorilor și la vecernie, iar în Duminici și sărbători la liturgie și vecernie.

În Paresimi, studenții din cursul IV, Mercurea și Vinerea, au participat și la liturgia înainte sfântă.

În posturile Nașterii și Învierii Domnului toți studenții s'au mărturisit și împărtășit cu sf. cuminecătură.

¹ Monografia institutului seminarial teologic-pedagogic «Andreian» al arhiepiscopiei gr. or. române din Transilvania de Dr. Eusebiu R. Roșca, director, pag. 39, 40 și 59.

Starea sanitară

a studenților în tot decursul anului școlar a fost deplin mulțumitoare.

Festivități.

1. În 15/28 Septembrie 1924, — ziua aniversară a patronului institutului, martirul Nechita Romanul — s'a făcut chemarea Sf. Duh, apoi întruniți studenții și membrii corpului profesoral în sala institutului pentru festivități, rectorul a ținut o cuvântare ocazională, cu referire în deosebi la buna conduită și conștiințioasa împlinire a datorințelor din partea studenților.

2. În 1 Decembrie 1924 s'a serbat aniversarea memorabilei adunări naționale ținută în 1918 la Alba-Iulia.

3. În 24 Ianuarie 1925 s'a serbat aniversarea unirii principatelor Muntenia și Moldova.

4. În 9 Februarie 1925, membrii corpului profesoral și studenții au participat la parastasul pentru odihna sufletului marelui mecenat Emanuil Gozdu.

5. În 10 Maiu 1925 s'a serbat aniversarea proclamării României ca regat și încoronarea primului Rege.

6. În 28 Maiu 1925 (Înălțarea la ceriu a Mântuitorului nostru Isus Hristos) s'a serbat amintirea eroilor morți în războiul pentru întregirea neamului și apărarea patriei.

7. În 14 Iunie 1925 s'a făcut încheierea anului școlar prin :

a) Rugăciune de mulțumită.

b) Executarea cântării «Impărate ceresc», de N. Popovici.

c) Discurs ocaional, de prof. N. Colan.

d) Anunțarea rezultatului clasificațiunilor prin rector.

e) Executarea cântărei «Imnul patriarhal», de G. Cucu.

Vacanțe.

În acest an școlar a fost timp liber de lecții numai zilele decretate în regulamentul institutului.

Conform normelor în vigoare studenții, cari pe timpul de vacanță la sărbătorile Nașterii și Învierii Domnului s'au îndepărtat din institut, conduita în ce privește cercetarea bisericii și purtarea morală au justificat-o prin certificat dela oficiul parohial.

Examenе.

In decursul anului școlar s'au ținut următoarele examene:

1. In 22 August (4 Septemvrie) 1924, examen de corigență cu 2 studenți din cursul I, 1 student din cursul II și 1 student din cursul III.

2. In 24 August (6 Septemvrie) 1924, cu 2 studenți din cursul III.

3. In 26 August (8 Septemvrie) 1924, cu 1 student din cursul III.

4. Examenеle dela finea anului școlar s'au ținut dela 3—12 Iunie 1925, sub conducerea comisarului consistorial P. O. D. Dr. Ioan Stroiă, asesor consistorial. La unele obiecte de învățământ a fost substituit de asesorii consistoriali: Mateiu Voileanu, Dr. George Proca și Trandafir Scorobețiu.

5. Din 15—30 Iunie 1925 se țin examenеle fundamentale I și II, și examenul final.

Fonduri

in administrarea corpului profesoral.

1. Fondul pentru trebuințele elevilor.

Starea fondului la încheierea anului școlar a fost: 22,836 Lei.

2. Fondul pentru ajutorarea membrilor corpului profesoral la edarea de manuale sau alte opuri.

Starea fondului la încheierea anului școlar a fost: 2,499 Lei.

3. Fondul «Preotul Basiliu Necșa».

Starea fondului la încheierea anului școlar a fost: 946 Lei.

Sibiu, 14 Iunie 1925.

Rectoratul.

Raport general

*despre activitatea societății de lectură «Andrei Șaguna»
a studenților academiei teologice «Andreiane» ort. rom.
din Sibiu, în cursul anului școlar 1924/5.*

I. Activitatea societății.

A) In general.

Societatea și-a început activitatea în 1/14 Septembrie 1924, când urmând dispozițiilor în vigoare, sub conducerea înalt Preacuvioșiei Sale dlui arhimandrit Dr. Eusebiu R. Roșca, rectorul academiei, s'a ținut ședința de constituire, alegându-se:

Prezident: Nicolae Colan, profesor.

În comitet:

a) Oficianți:

Ioan Dinu, curs IV, vice-prezident.

Ioan Isacu,¹ curs IV, notar I.

Gheorghe Secașiu, curs II, notar II.

Ioan Russu, curs III, casier.

Nicolae Ilea, curs I, controlor.

Dumitru Achimescu, curs III, bibliotecar.

Petru Târziu, curs I, vice-bibliotecar.

Dumitru Ciuchendea, curs II, econom.

b) Membri în comisia literară:

Ioachim Evi, curs IV.

Toma Neamțu, curs IV.

Gh. Zemora,² curs IV.

Ilarion Felea, curs III.

Ioan Popoviciu, curs III.

Eugen Uiețiu, curs III.

Ioan Brânzea, curs II.

¹ Renunțând, în ședința din 23 Noembrie 1924 s'a ales Gheorghe Zemora.

² Fiind ales de notar I, în ședința din 18 Decembrie 1924 s'a ales Moise Popoviciu.

Spiridon Cândeă, curs II.

Petru Fan, curs II.

Iosif Comșa, curs I.

Tiberiu Hârtoagă, curs I.

Iosif Vințan, curs I.

Societatea a ținut în decursul anului societar 16 ședințe, dintre cari 1 publică, la 30 Noemvrie 1924, în memoria marelui arhiepiscop și mitropolit «Andrei baron de Șaguna», în colaborare cu societatea de lectură «A. Șaguna» a elevilor dela școala normală «Andrei Șaguna», cu următorul program:

1. A. Bena: *Imn religios*, pentru cor de bărbați.

2. *Intru pomenirea marelui Mitropolit Andrei Șaguna*, de Ioan Dinu, stud. teol. an IV.

3. Millgrave: *Rugăciune*, pentru cor de bărbați.

4. St. O. Iosif: *Sfat în pustie*, poezie recitată de Gheorghe Secașiu, stud. teol. an. II.

5. *Valoarea educativă a operelor lui Al. Vlahuță*, conferință de Nicolae Balca, cl. VIII norm.

6. G. Muzicescu: *Imnul Heruvimilor* (în Re major), pentru cor mixt.

7. P. Dulfu: *Ateul*, poezie recitată de Maria Lupescu.

8. C. I. Baci: *Hora Basarabel*, pentru cor mixt.

Numărul membrilor societății în anul acesta a fost 116, dintre cari: a) fondatori 8; b) onorari 35; și c) ordinari 73

a) Fondatori:

1. Dr. Ioan Mihu, mare proprietar în Vinerea.

2. Nicolae Garoiu, avocat în Brașov.

3. Emanuil Ungureanu, avocat în Timișoara.

4. Gh. Lupu, paroh în Caraomera.

5. Ilic Pop, notar pens. în Ludoșul-mare.

6. Dr. Dumitru Borgia, protopresb. în Săliște.

7. Ioan Iordache, învăț. pens. în Săcădate.

8. Ioan Dinu, student în teologie.

b) Onorari:

1. Dr. Nicolae Bălan, arhiep. și mitropolit în Sibiu.

2. Dr. Eusebiu R. Roșca, arhim., rectorul institutului și profesorii: Dr. A. Crăciunescu, I. Beleuță, N. Colan, Dr. Gr. Cristescu și Dr. N. Terchilă.

3. Dr. V. Lazarescu, profesor la academia de teologie din Oradea-mare.

4. Dr. V. Stan, dir. la școala norm. «Andrei Șaguna» în Sibiu, și profesorii: E. Todoran, T. Popovici și A. Popoviciu.

5. Demetriu Comșa, prof. sem. în pens. în Sibiu.

6. Dr. V. Bologa, dir. liceului de fete în Sibiu.

7. Dr. Gh. Proca și Dr. I. Stroia, asesori consistoriali în Sibiu.

8. Dr. I. Lupaș, Dr. S. Dragomir și Dr. O. Ghibu, profesori universitari în Cluj, și Dr. R. Căndea, profesor universitar în Cernăuți.

9. Victor Păcală, inspectorul școalelor normale din Transilvania, în București.

10. Dr. P. Roșca, dir. la școala normală de învățători în Cluj.

11. I. Oțoiu, prof. la academia de agricultură în Cluj.

12. A. Crișian, dir. liceului «M. Nicoară» în Arad.

13. Dr. N. Regman, inspector în Cluj.

14. Dr. N. Ittu, medicul institutului.

15. Dr. I. Felea, paroh în Pecica.

16. Ilie Hociotă, preot militar în Timișoara.

17. N. Oancea, prof. de muzică la liceul «Gh. Lazăr» în Sibiu.

18. I. Trifa, dir. orfelinatului în Sibiu.

19. C. Popa, subrevizor în jud. Sibiu.

20. N. Topolog, paroh în Turnișor.

21. I. Grovu, econom și duhovnic al institutului.

22. Dr. Iosif Hradil, prefectul institutului.

c) Ajutători:

Cei cari au contribuit cu oarecare sume.

d) Ordinari:

Toți studenții.

B. In special:

Activitatea societății apreciată după natura afacerilor se împarte în:

a) Activitatea literară:

Societatea a deliberat în anul acesta asupra alor 19 lucrări de natură literară, cari toate au fost primite.

Elaboratele cetite în şedinţele societăţii au fost lucrate de studenţii din cursul:

a) II.

1. Spiridon Căndea: Cum am ajuns eu la teologie.
2. Nicolae Popoviciu: a) Autenticitatea Pentateuhului, b) Introducerea creştinismului la Români şi c) Insemnătatea liceului «Andrei Şaguna» din Braşov.
3. Gheorghe Secaşiu: Minciuna de lipsă, traducere din limba franceză după Scheffer.

β) III.

1. Dumitru Achimescu: a) Elementul mirean în biserică, b) Dulgherul, trad. din l. franceză după Papini, c) Meditaţie¹ d) Să ne apropiem de Hristos, e) Urmaşi pe Hristos azi şi în totdeauna, trad. din l. franceză după Mahaut, f) Marele misteriu creştin «Sf. Euharistie».
2. Ioan Russu: a) Cui să slujim? b) Cuvânt la naşterea Mântuitorului şi c) Isus în grădina Maslinilor.

γ) IV.

1. Ioan Dinu: a) Intru pomenirea marelui Mitropolit Andrei Şaguna, b) Scene şi persoane de pe Golgota şi c) Despre calendar, traducere din limba rusă.

2. Moise Popoviciu: Regenerarea poporului prin credinţă şi morală.

3. Gheorghe Zemora: «Pe săraci pururea îi aveţi cu voi»...
În şedinţele societăţii s'au declamat următoarele poezii:

1. Gheorghe Secaşiu din curs II: a) Satira I, de M. Eminescu, b) Sfat în pustie, de St. O. Iosif, c) Noi vrem pământ, de Gh. Coşbuc şi d) Poporul, de P. Cerna.

2. Ilarion Felea din curs III: Omul frumos, de A. Mureşan.

Sub conducerea lui Ioan Brânzea din curs II, câţiva din membrii societăţii, au executat următoarele cântări:

a) Vraja, de I. Vidu, b) Imn religios, de A. Bena, c) Rugăciune, de Millgrave, d) Iarna, de C. Porumbescu, e) Doină Doiniţă, de Vorobschievici şi f) Gaudeamus igitur.

Au cântat solo:

1. Praian Ciocănelea din curs I: Doina, de Gh. Coşbuc.

2. Petru Fan din curs II: «Doina din popor».

¹ Premiata.

3. I. Brânzea și Tr. Popovici din curs II și O. Russu din curs IV, au executat piesa «Viegenlied» de Latann.

4. I. Brânzea și Tr. Popovici din curs II, au executat la vioară, duelul «Triglaw-March», de Tucik.

b) Activitatea administrativă:

Activitatea administrativă s'a îndeplinit în prima linie prin comitet, care a ținut în decursul anului societar 11 ședințe, îngrijindu-se de afacerile administrative și executând concluzele societății și peste tot purtând controlul cuvenit asupra bunului mers al afacerilor.

II. Averea societății.

A) Biblioteca.

Ca donațiuni de cărți pentru bibliotecă s'au primit dela.

1. *Academia Română* :

Toate cele făcute evidente la titlul din anuar «Starea mijloacelor de învățământ», au fost donate și pentru biblioteca societății.

2. Dr. Gr. Cristescu, profesorul institutului: a) Imperativul creștin; b) Capernaumel Capernaumel c) Cultul creștin ca mijloc de solidaritate socială; d) La cine ne vom duce? e) Activitatea Sf. Ioan Crisostom, de Pr. C. Provian; f) Studii de teol. practică, de Pr. C. Provian; și g) Sf. Ap. Pavel, de Pr. C. Provian.

3. T. Popescu: Divin și uman la vechii istorici bisericești, în București.

4. I. Găvdnescul: La o răspântie a istoriei naționale, în Iași.

5. P. C. Sa protosincelul *Evloghie Atanasie*: a) Ciaslov și b) Octoih grecesc, de I. Damaschenul.

6. I. Evi, student în cursul IV: a) Preotul adevărat, de Ch. Scheldon și b) Educația prin sine însuși, de Dr. Dubois.

Starea bibliotecii la încheierea anului societar a fost:

		opuri în volume	
Grupa	I Teologie	510	„ 633
„	II Literatură	555	„ 609
„	III Istorie și Geografie	429	„ 513
„	IV Filozofie și Pedagogie	130	„ 164
„	V Științe naturale și econ.	87	„ 90

		opuri în volume	
Grupa	VI Jurisprudență	83	„ 83
„	VII Protocoale sinodale și congres.	71	„ 71
„	VIII Rapoarte anuale și anuare	10	„ 12
„	IX Enciclopedie	16	„ 24
„	X Diverse	129	„ 137
„	XI Muzicale	61	„ 63
„	XII Publicațiuni periodice. Reviste	391	„ 439
Analele Academiei Române:		opuri	
I	Memoriile secțiunii administrative	48	
II	„ „ literare	20	
III	„ „ științifice	36	
IV	„ „ istorice	36	
V	Discursuri de recepție	20	

B. Ziare:

În sala de lectură, în decursul anului au stat la dispoziția membrilor spre citire următoarele reviste, ziare și foi:

a) Abonate:

α) Reviste:

1. Candela.	4. Gazeta școlii.
2. Cosinzeana.	5. România întregită.
3. Crucea.	6. Sănătatea și viața fericită.

β) Ziare:

1. Universul.

γ) Foi:

1. Democrația Ardealului.

b) Gratuite:

α) Reviste:

1. Adevărul creștin.	9. Cultura creștină.
2. Apărarea națională.	10. Cronica Romanului.
3. Apostolul.	11. Cugetul românesc. ¹
4. Arhivele Olteniei. ¹	12. Democrația. ¹
5. Biserica ort. română.	13. Epoca de aur. ¹
6. Buletinul episc. Hușilor.	14. Furnica. ¹
7. Bunavestire.	15. Gândul neamului. ¹
8. Comoara satelor.	16. Glasul bisericii.

¹ Sistat.

17. Independența economică.	28. Revista Teologică.
18. Lamura. ¹	29. Rev. soc. tiner. române.
19. Luminătorul.	30. Roma.
20. Mitropolia Moldovei.	31. România viitoare. ¹
21. Năzuința.	32. Solidaritatea.
22. Noua revistă bis.	33. Societatea de mâine.
23. Peninsula Balcanică.	34. Sufletul nostru. ¹
24. Răsăritul.	35. Transilvania.
25. Renașterea.	36. Turnul de veghere.
26. Revista istorică. ¹	37. Zări senine.
27. Revista Moldovei.	

β) Ziare:

1. Aurora.	4. Glasul Bucovinei.
2. Curierul.	5. Tribuna nouă ¹ .
3. Galații noi.	

γ) Foi:

1. Alba-Iulia.	24. Legea românească.
2. Beiușul.	25. Libertatea.
3. Biserica și Școala.	26. Lumina Satelor.
4. Brazdă nouă. ¹	27. Murășul. ¹
5. Cerna.	28. Murăș-Turda.
6. Coasa.	29. Neamul rom. pentru
popor. ¹
7. Crucea. ¹	30. Plugarul luminat.
8. Cultura Poporului.	31. Primăvara.
9. Cuvântul Poporului.	32. Răsunetul.
10. Deșteptarea. ¹	33. Renașterea.
11. Dreptatea.	34. Săptămâna. ¹
12. Drum nou.	35. Solia dreptății.
13. Dumineca Poporului.	36. Știrea.
14. Foaia diecezană.	37. Straja.
15. Foaia interesantă.	38. Telegraful Român.
16. Frăția creștină.	39. Țara noastră.
17. Gazeta Bistriții.	40. Țărănismul.
18. Gazeta Dorohoiului.	41. Unirea.
19. Gazeta Hunedoarei.	42. Vestea.
20. Gazeta Poporului. ¹	43. Vestitorul.
21. Gazeta Transilvaniei.	44. Viitorul Făgărașului.
22. Glasul Oltului.	
23. Glasul Putnei.	

¹ Sistat.

C) Fonduri:

1. Fondul administrativ:

Percepte	Lei	10,615.40
Erogate	„	5,011.70
Sald	Lei	5,603.70

2. Fondul de ajutoare și pentru premii:

Percepte	Lei	7,488.85
Erogate	„	—
Sald	Lei	7,488.85

Mulțumită publică.

Societatea își ține de plăcută datorință a exprima adâncă sa mulțumită și recunoștință autorității superioare bisericești, pentru acordarea localurilor trebuincioase societății; I. P. C. Sale dlui rector Dr. Eusebiu R. Roșca, pentru supraveghierea activității societății, asistând repeșit și la ședințele societății; Onoratului corp profesoral pentru sprijinul și interesul arătat societății și Preastimatului domn profesor Nicolae Colan, care a binevoit a lua și în acest an sarcina de conducător al societății.

Tot aici își exprimă societatea adâncă sa mulțumită tuturor, cari au contribuit la înăvuițirea bibliotecii prin *donări de cărți* și la sporirea fondurilor prin oferte în bani, precum și *On. Redacțiuni*, cari ne-au sprijinit în ajungerea scopurilor culturale urmărite, *prin trlmiterea gratuită a revistelor, foilor și ziarelor ce redactează.*

Sibiu, din ședința societății, ținută la 31 Maiu 1925.

Ioan Dinu,
vice-președinte.

George Zemora,
notar I.

